

Дневник

(стенографски)

на

XIX^{то} обикновено Народно събрание

Трета редовна сесия

26. заседание, среда, 13 декември 1922 г.

(Открито от подпредседателя Г. Марков, в 4 ч. 15 след пладне).

Председателстващ Г. Марков: (Звън!) Моля г. секретаря да провери по списъка присъстващите г. г. народни представители.

Заместник-секретар С. Даскалов (з): (Прочита списъка. От заседанието са отсъствували следните народни представители: Димитър Благоев, Стефан С. Бобчев, Константин Бозвелиев, Атанас Буров, Григор Василев, Власи Властовски, Асен Вълканов, д-р Тодор Гатев, Вълко Гарвански, Иван Гешов, Никола Гешов, Георги Дамьянов, Георги Данаилов, д-р Юрдан Данчев, Никола Дейков, Георги Димитров, Васил Димчев, Васил Драганов, Славчо Дреновски, Алиходжа Ибрахимов, Ангел Иванков, Христо Кабакчиев, Захари Каменов, Коста Канев, Никола Кйосев, Тенчо Кйосев, Иван Ковачев, Костадин Ковачев, Васил Коларов, д-р Неделико Колупшев, Петър Коразков, Стоян Костурков, Радослав Крайчев, Ангел Кундалев, Мони Личев, Жико Липков, Андрей Ляпчев, Михаил Маджаров, Рашко Маджаров, Атанас Машолов, Атанас Манафов, д-р Ганчо Марков, д-р Кънчо Милашов, Александър Мицев, Владимир Молков, Нух Мустафов, д-р Христо Мутафов, Никола Муханов, Нако Начев, Георги Ганев Недков, Михаил Неков, Станко Палайотов, Никола Пенев, Христо Пунев, Горан Петков, Тодор Петров, Стоян Радев, Мустафа Ризабеев, Стойне Ризов, Никола Савчев, Янко Сакъзов, Митйо Семов, Димитър Стоев, Атанас Стойчев, Теодор Теодоров, Христо Тодоров, Желю Тончев, д-р Йосиф Фаденхехт, Методи Храков, Димитър Христов, Стойчо Христов, Коста Ципоранов, Александър Чапрашиков, Крум Чапрашиков, Ахмед Зихни х. Юмеров, Георги Юрданов, Желю Юрданов, Юрдан Юрданов, Димитър Ябланицки)

Председателстващ Г. Марков: (Звън!) От 216 души народни представители присъствуват 96. Има законното число депутати.

Обявявам заседанието за открито.

Преди да минем към дневния ред, съобщавам на г. г. народните представители, че е постъпило заявление от народния представител г. Славчо Дреновски, с което моли да му се разреши 12-дневен отпуск по важни домашни причини. Ползувал се е досега с 20 дни отпуск, затова ще питам народното представителство. Които са съгласни да му се разреши 12-дневен отпуск, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието разрешава.

Минаваме към дневния ред.

Д. Нейков (с): Г. председателю! Искам думата преди дневния ред.

Председателстващ Г. Марков: Имате думата.

Д. Нейков (с): Г. председателю! Преди двадесетина дни отправих едно писане към г. министъра на вътрешните работи в следния смисъл: пред вид на това, че действието на закона за облекчение жилищната нужда изтича в края на този месец, смета ли правителството или г. министър на вътрешните работи да внесат нов обстоятелствен законопроект за жилищната криза, или, ако той не е готов с такъв, смета ли да продължи действието на настоящия закон. Пред вид на това, че г. министър на вътрешните работи е тук, аз моля да ми отговори на това писане, понеже въпросът е много спешен.

Министър д-р Р. Даскалов: Дайте ми думата, г. председателю! Ще му отговоря.

Председателстващ Г. Марков: Има думата г. министър на вътрешните работи.

Министър д-р Р. Даскалов: Много се тревожите, г. Нейков.

Д. Нейков (с): Тревожа се, г. министре, защото от една година насам Вие може-би десетина пъти правите различни декларации във вестниците и давате интервюта, а тук, в Народното събрание, не казвате нищо две думи, какво смета правителството да прави по въпроса за жилищната криза, който въпрос тревожи най-много жителите на София и на другите по-големи градове в страната.

Министър д-р Р. Даскалов: Изказахте ли се вече?

Д. Нейков (с): Да.

Министър д-р Р. Даскалов: Такъв закон ще се внесе в Народното събрание може-би още днес или утре. Доволни ли сте?

Д. Нейков (с): Доволен съм.

Председателстваващ Г. Марков: Минаваме към първата точка от дневния ред — трето четене законопроекта за допълнение закона за празниците и неделната почивка. Моля г. секретаря да го прочете.

Секретар И. Гетов (з): (Чете)

„ЗАКОН

за допълнение закона за празниците и неделната почивка.

Член единствен. Към чл. 1 от закона за празниците и неделната почивка се допълня в края така:

Ноември първи (1). Празнуване паметта на заслужилите българи“.

Председателстваващ Г. Марков: Които приемат на трето четене законопроекта за допълнение закона за празниците и неделната почивка, както се прочете от г. секретаря, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Минаваме на втората точка от дневния ред — трето четене законопроекта за облагане с данък и такса хазартните и за развлечение игри.

Моля г. секретаря да го прочете.

Заместник-секретар Ю. Вълнов (з): (Чете)

„ЗАКОН

за данък и такса на хазартните и за развлечение игри.

Глава I.

Чл. 1. Откриването на заведения за хазартни игри става с разрешение на Министерството на финансите.

Забележка. Откриване на такива заведения в селата е абсолютно забранено.

Под думата хазартна игра се разбира всяка игра на щастие (хазарт) със цел за материални придобивки, безразлично с какъв предмет се играе.

Не се считат за такива игри, които се играят за развлечение в кръжките, кафенетата, бирариите, гостилниците, градините и др., когато играта не е за печалба.

Чл. 2. Заведенията за хазартни игри се делят на три категории и плащат тримесечни патенти, както следва:

- а) първа категория 150.000 л.;
- б) втора „ 120.000 „
- в) трета „ 90.000 „

Патентите сж именни и се издават на името на лицето или съдружението, което държи или наема заведенията. Те имат сила само за онова заведение, за което сж издадени. Патентите не могат да се прехвърлят на други лица.

Патентите издадени през кое и да е време на тримесечието от годината се плащат за целото тримесечие.

Забележка. Тримесечията започват на 1 април, юлий, октомври и януари от следующата година.

Чл. 3. Категорията на заведенията се определя от комисия, в състав: представител на Министерството на финансите, председателя на окръжния съд (там където нема такъв, взема участие мировия съдия); акцизния началник или неговия помощник, а там където нема такъв — финансовия началник или неговия помощник; кметът или неговия помощник и секретарят на околийското управление.

Чл. 4. Съдържателят или наемателят, или натовареното специално длъжностно лице събира от играчите в полза на държавата 10% данък върху разиграваните суми в заведенията и 10% върху печалбата. Данъкът и таксата се събира срещу държавни купони.

Чл. 5. Съдържателите или наемателите на такива заведения сж длъжни да се подчиняват на всичките нареждания на властта по отношение прилагането и изпълнението на този закон.

Чл. 6. Игрането на карти, табла, зарове, билиард, ролетка и др. за интерес в частни домове, както и в заведенията вжн от специалните такива, се забранява.

Чл. 7. В заведенията, където се играят хазартни игри, се забранява да влизат малолетни, ученици, студенти и войници.

Чл. 8. Съдържателите на заведенията, в които се играят игри за развлечение, сж длъжни, вжн от другите такси, да събират от играчите в полза на държавата такса за всеки изигран час и дроб:

- а) за табла 1 л.
- б) „ игра с карти или домино 2 „
- в) „ „ на билиард или на кегел-бан 5 „

Забележка. Ако играта трае по-малко от 1 ч., дадения държавен купон не може да се използва от други играчи.

Глава II.

Наказателни разпоредения.

Чл. 9. Ония, които откриват заведения за хазартни игри, без знанието на министерството, се наказват с глоба 500.000 л. и заведенията се затваря със заповед, след констатиране на нарушението.

Чл. 10. На същото наказание подлежат и стопаните или наемателите, които разрешават да се играят хазартни игри в домовете им, или в заведенията немалко това право.

Чл. 11. Нарушителите на забележка първа към чл. 1 от настоящия закон, се наказват с глоба 100.000 л. и заведенията се затваря за три години със заповед на министра на финансите, след констатиране на нарушението.

Чл. 12. Стопани или наематели на заведенията за хазартни игри, които прехвърлят патентите си другиму, наказват се с глоба равна на двойната патентова стойност на съответната категория.

Чл. 13. Стопани или наематели на същите заведения, които не събират или в по-малко съберат определения за държавата данък върху разиграваните суми и печалби, наказват се с глоба 100.000 л.

Забележка. Ако със събирането на данъка и печалбата е натоварено длъжностно лице и извърши горното нарушение, наказва се със същата глоба, независимо от углавната отговорност.

Чл. 14. Ония стопани или наематели на заведенията за хазартни игри, които не се подчиняват на властта, или не изпълняват нарежданията на Министерството на финансите се наказват с глоба 100.000 л. и заведенията се затваря.

Чл. 15. Ако същите допуснат в заведенията си визираните в чл. 7 от настоящия закон лица, наказват се с глоба 5.000 л. При повторение, глобата се удвоява и заведенията се затваря, след констатиране на нарушението.

Чл. 16. Съдържателите на заведенията, в които се играят игри за развлечение, се наказват с глоба 10.000 л., ако:

- а) още при започване на играта не дадат на играчите държавен купон;
- б) не съберат веднага определената от настоящия закон такса;
- в) допуснат да се играе повече от един час без втори купон;
- г) допуснат да се използва свободното време на купона от други играчи (забележката към чл. 8), и
- д) не отбележат с мастило деня, часа и минутата на издадения купон.

Чл. 17. Ония, които поправят датата, часа, и минутите на издадения купон, се наказват с 5.000 л. глоба, независимо от углавната отговорност.

Чл. 18. Играчите, които по силата на настоящия закон сж длъжни да платят установената за игра такса, не се снабдят с определения купон или заплащат таксата без да получат такъв, се наказват с глоба 2.500 л.

На същото наказание подлежат и ония, които не държат купона на видно място и не го предяват на властта при поискване.

Чл. 19. Държавните, окръжни и общински служители, в присъствието на които се играе комар или игри за развлечение, се глобяват с 2.500 л., ако, като забележат нарушение по настоящия закон, не го констатираат с акт.

Чл. 20. Нарушенията по настоящия закон се констатираат с актове по реда, предвиден в чл. 139 от закона за акцизите и патентовия сбор върху птицетата, а наказанията се налагат и отблъскват съгласно чл. чл. 141 и 142 от същия закон.

Чл. 21. Откривателя на нарушението се ползува с 10% от събраната глоба.

Чл. 22. Делата по нарушение на настоящия закон се разглеждат от инспективните съдилища в срок не повече от един месец.

Чл. 23. Особен правилник ще уреди начина за контролиране и прилагане на настоящия закон.

Чл. 24. Този закон влиза в сила един месец след обнародването му в „Държавен вестник“.

Председателстваващ Г. Марков: Има думата г. министър на финансите.

Министър М. Турлаков: По чл. 21: (Чете) „Откривателя на нарушението се ползува с 10% от събраната глоба“, предлагам процента да бъде 20%.

Председателстващ Г. Марков: Г. министъра на финансите предлага в чл. 21: (Чете) „Откривателя на нарушението се ползува с 10% от събраната глоба“, вместо 10% да стане 20%. Които приемат тази поправка, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събраниято приема.

Които приемат на трето четене законопроекта за данък и такса на хазартните и за развлечения игри, както се прочете от г. секретаря, с допълнението, което приехме, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събраниято приема.

Минаваме към следната точка от дневния ред — второ четене законопроекта за изменение и допълнение на закона за отчуждаване на здания за държавна, окръжна и общинска нужда. Този законопроект не е готов и затова ще минем към точка 4 от дневния ред — второ четене законопроекта за тютюна.

Министър М. Турлаков: Докладът от комисията по т. 4 сега е раздаден и затова не можем да го разглеждаме.

Министър д-р Р. Даскалов: Предлагам да минем към точка 12 от дневния ред.

Председателстващ Г. Марков: Г. министъра на вътрешните работи предлага да минем към точка 12 от дневния ред. Които приемат това предложение, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събраниято приема.

Минаваме към точка 12 от дневния ред — първо четене законопроекта за обявяване целия Кюстендилски окръг във военно положение.

Моля г. секретаря да го прочете.

Заместник-секретар Ю. Вълков (з): (Чете)

МОТИВИ

към законопроекта за обявяване целия Кюстендилски окръг във военно положение.

Г. г. народни представители! Пред вид стеклите се напоследък събития в Кюстендилския окръг, един цел да се въздвори редът и спокойствието на този край, за да се защитят законоустановените власти, чест имам да внося в почитаемото Народно събрание за разглеждане и одобрение приложенния тук законопроект, с молба да му се гласува спешност.

Гр. София, 9 декември 1922 г.

За председател на Министерския съвет, Министър на вътрешните работи и народното здраве: **Р. Даскаловъ**

ЗАКОНОПРОЕКТ

за обявяване целия Кюстендилски окръг във военно положение.

Член единствен. Обявява се целия Кюстендилски окръг във военно положение, което да трае дотогава, докато Министерския съвет със специално постановление реши вдигането му.

Настоящия закон има действие от 6 декември 1922 г., 6 часа след пладне.

Председателстващ Г. Марков: Има думата народния представител г. Петър Каратодоров.

П. Каратодоров (р): (От трибуната) Г. г. народни представители! На 4 т. м. Парламентът имаше едно тревожно заседание.

Министър д-р Р. Даскалов: Никакво тревожно заседание.

П. Каратодоров (р): Заместника на министър-председателя, г. Райко Даскалов, от това място нададе с небивала аларма вика: „Отечеството е в опасност, да го спасим!“

Министър д-р Р. Даскалов: Нищо подобно.

П. Каратодоров (р): Затирен от своя министерски кабинет, където му бе дадени сведения до престъпност не върти, . . .

Н. Атанасов (з): Не беше ли верно, че Кюстендил е окупиран?

П. Каратодоров (р): . . . минал през залата на болшинството, дето заседаваха между другите и представителите на постоянното присъствие на Земледелския съюз — тези млади хора, които често пъти се проявяват с едно особено якобинство в нашия политически живот, нещо, което се характеризира и със статията на г. Калъчева, която е поместена днес в официоза „Земледелско знаме“ — заместника на министър-председателя се яви тук с всичкия свой необуздан темперамент, с една натура, която като-че-ли не се поддават на дисциплина.

Министър д-р Р. Даскалов: То би било хубаво да беше тъй.

П. Каратодоров (р): Цел един час, г. г. народни представители, той представляше един непрестанен порой от закани и от анатеми. Вперил своя поглед — такова беше поне моето впечатление, моето субективно наистина впечатление, но аз се мъча да се наддигна над обикновените партийни страсти — вперил своя поглед, казвам, единствено върху блока, ние чухме от г. министър-президента неща, които могат да се чуят и да се видят само на една кинематографна лента. Той ни говори за съзакълтия, той ни говори за вартоломееви ноци и ни каза тогава, че от днес-нататък, пред васето ново правителство, което извършихте там, ние се чувствуваме с разхвързани ръце; ние считаме, че вие манифестирате ланово своята престъпна предателска натура и, следователно, ние нема да ви щадим, ние ще ви унищожим. Заканите, г. г. народни представители, следваха една след друга, прешпигаха се една около друга, повтаряха се до потърсване, и все своето спонтанно удивление старият общественик г. Яшко Сакъзов беше принуден неволно да извика: „Ето един човек, който не знае какво говори!“

Г. г. народни представители! Ако речта на г. заместника на министър-председателя на 4 т. м., според нас и според мене, беше крайно нелогична, защото не отговаряше на фактическото положение на нещата в Кюстендил, тя беше същевременно резултат, кажете го, на една уплаха, кажемо го на една прекалена държавническа загриженост.

Н. Атанасов (з): Не беше ли верно, г. Каратодоров, че Кюстендил беше окупиран?

П. Каратодоров (р): Моля Ви се. Аз ще Ви отговоря на това. (Към председателстващия) Аз Ви моля, г. председателю, да гарантирате свободата на народния представител и да помолите г. председателя да не прекъсва.

Н. Атанасов (з): Когато един човек ляже от трибуната, аз не мога да не кажа истината. Аз казвам една истина, че един съвестен човек изопачава.

П. Каратодоров (р): Аз ще дойда и на това. — Г. г. народни представители! Тази реч на г. министър Даскалова беше същевременно и една реч, която има една лоша, фатална, бих казал, последствия за нашата държава, защото се отличаваше същевременно с едно лекомислие и с едно безразсъдство.

Г. Колев (з): Ако Вие бехте на местото на г. заместника на министър-председателя, какво щехте да говорите и какво поведение щехте да държите?

П. Каратодоров (р): Г. г. народни представители! Това е една страна на въпроса. Другата страна е, че той каза: „Ние в нашата страна немаме достатъчно средства, за да предотвратим всичките напаста, които вие, от центъра тук, готвите на тази страна; ние ви следим, ние сме във вашите следи и знаем, че това е едно Кайново дело, че вие искате да инспирирате вартоломееви ноци и, следователно, ние ще се позовем на нашата собствена сила, понеже се намираме в положение на отечествена отбрана, понеже в нас говори не само истината за самосъхранение като представители на властта, но ние изхождаме и от съображението, че тази страна трябва да бъде спасена от вашите козни, и затова ние ще призовем нашите гвардии, нашите летящи отряди или нашия народ да предотврати тази нова напаст, която вие готвите на нашата страна.“

(Председателското място заема подпредседателя К. Малев)

Г. г. народни представители! Това беше на 4 вечерта. Задръжката телеграми, забржмчаха телефонни апарати, почна се една усилена дейност във всички бюра на нашата полиция, разпровожки се целата сграда до последната паланка, до последното село, защото от всички краища на нашата държава требаше да изпъкнат легионите, начело на които стои г. заместник-министър-председателя. На 5 сутринта ние осъждаме при съвсем друго положение на нещата. Достигат известия в кабинета на министъра, в Народното събрание, при тези, които се заинтересуваха от фактичното положение на работите, и излезе, че далеч не е имало съзаклятие от дребен или широк характер, че съвсем не се е готвила и не се извършила вартоломеева нощ.

Министър д-р Р. Даскалов: Обикновена работа.

П. Каратодоров (р): Ние не виждаме там фаталната ръка на когото и да било от страна на блока; ние виждаме една работа от местен характер; ...

Министър д-р Р. Даскалов: Митинг!

Некой от земеделците: Как не те е срам да казваш „от местен характер“?

П. Каратодоров (р): ... ние виждаме там една група, която представлява едно течение от македонското движение, а от друга страна ние виждаме там и хора от земеделския съюз, които представляват друго течение.

Некой от земеделците: Как не Ви е срам да говорите така?

Министър д-р Р. Даскалов: И това било държавник!

П. Каратодоров (р): Във всеки случай, г. г. народни представители, ние оехме далеч от това тревожно, от това опасно, от това съдбоносно положение, както ни го характеризираше г. заместника на министър-председателя на 4 вечерта.

Ю. Вълков (з): Изглежда, че вие сте знаели на 3 още какво ще стане.

П. Каратодоров (р): Сам той в изявленията си, които последваха след събитията в Кюстендил и техната ликвидация, ни каза: „Верно е, че не е имало вартоломееви нощи; верно е, че нищо подобно от това, което аз тогава твърдех, не е съществувало — даже аз не си спомням дали съм говорил нещо подобно, аз не съм чел ни речта си, която произнесох тогава — но верно е, че вие, тези или онези, подготвихте тези събития, в резултат на които се яви речта ми от 4 декември.“

Министър д-р Р. Даскалов: Така е.

П. Каратодоров (р): Г. г. народни представители! Понеже нямаше факти и понеже и досега г. заместника на министър-председателя във всичките негови изявления, допълкова, доколкото се засага дейността на блока, допълкова, доколкото се засага дейността на отделните партии, които го формират, не е била в положение да излезе нито с един-единствен документ, той подобно на старите фарисеи, излиза тук и казва: „Та какви документи желаете от мене? Та това не е ли ясно, та това не е ли очевидно, та това не знае ли целия свет, та изобщо има ли смисъл да се явявам тук с каквито и да е документи, с каквито и да е доказателства, за да установявам вашата лоша природа?“

Г. г. народни представители! Тогава, когато човек иска да експлоатира известни тямни инстинкти от народната маса, когато изобщо иска да си служи с общи формули за обвинение, метода на г. Райко Даскалов е, безспорно, много износен. Но когато той застава тук в ролята на един голем отговорен държавник, в тези смутни времена, в които живеем, тогава, когато той казва, че материалната власт, с която аз разполагам като министър-президент, с която разполага цялата държава, Военното министерство, полицията, жандармерията, не е достатъчна да се справя с онези напасти, които са причинени от вас в Кюстендил, и ще апелирам към въоръжения, целокупния български народ, безспорно е, че допоява, докогато това събитие приема тази смешна ликвидация, която прие, то се знае, че г. Даскалов е длъжен да излезе с един документ и да

каже: ето, тук се очертава престъпната физиономия на блока, тук се очертава Радикалната партия или друга партия, която конспирира и, следователно, аз имам право да произнесам тук реч подобна на Циндерона и да ви обвинявам вас, Катилиновци, вас, Кайновци, каквито ни нарече той на 4 т. м.

Г. г. народни представители! Всячко това мина и замина. За големо нещастие, може-би, на някои от тези, които ежедневно играят шахматни игри било в пресата, било в своите речи, със човешки глави, които ежедневно ни заплашват, че ще се търкалят нашите трупове, защото ние не сме съгласни с някои от действията на правителството, за големо нещастие на тези и за щастие на България събитията в Кюстендил, събитията около Кюстендил, събитията изобщо около тези неспокойна зона по много причини не излезоха тъй надутти, не излезоха тъй страшни, както г. заместника на министър-председателя искаше да ги характеризира.

Министър д-р Р. Даскалов: Защото ги сразихме още в самото начало.

И. Симеонов (д): С какво?

П. Каратодоров (р): Г. г. народни представители! Преди още да оеще се чуло какъто и да било в нашата страна, че отечеството е в опасност и тревожния сигнал на г. заместника на министър-председателя бенте съждал своята кауза, преди още един-единствен човек да беше се покълнал от своите родни краища, става известно чрез самите ордани на министър-председателя, които, за щастие, беа по-добре информирани от първия, стана известно от специалната делегация, която приспана в София, че положението в Кюстендил е съвсем друго, че там далече няма тези престъпления, че там далече няма тези замисли да се атакува София, да се извършат големи престъпления и, следователно, празна приказка е тая, че още от началото той със своите гвардии, със своите мобилизиращи народни маси е парирал всичките помисления на тези, които са били в Кюстендил, или големите черни плановете на блока, които е инспирирал това дело. Г. г. народни представители! Понеже тук всекога се опират много грозни анатеми по адрес на тези, които се намират в центрума, понеже всекога ни рисуват с най-черни краски, ние трябва да ви заявим откровенно: ако всякой смета да играе престъпното дело на Катилина, ако действително по нашите чела има Кайнови петна, ако изобщо ние искаме да си служим с мелодите, които в официозата ни приписват, че ние сме в действително, няма да бъдем така смелни и същевременно така жалки, няма да атакуваме София от 120 км., следователно, няма по никакъв начин да доставим това редко и естивно удоволствие на официалните сфери и по такъв начин да ни обвиняват за предатели и за престъпни политически фигури в нашата държава. Г. Райко Даскалов е достатъчно млад, но той е достатъчно преживел в тази бурна епоха; той е рязководил движения, което, според нас, беше пакостно, според него — гордост, и знае много добре как се насочват удари и, следователно, много несериозно е да се поддържа, че блока, че Радикалната партия в него, че изобщо всеки, който иска да насочва своя юмрук срещу правителството, ще използва този начин на действие, който г. Даскалов тъй лесно сразява само с една своя реч от 4 декември.

Г. г. народни представители! Това е една, ако искаме полусериознага страна на въпроса, защото тази голема, страшна, черна вартоломеева нощ, онези мрачни приказки, които се очертаваха пред въображението на г. заместника на министър-председателя на 4 декември, се оказаха един прандиозен мехур, който било с неговата възбращаема мощ, било по силата на обективното развитие на нещата, било по логиката на самото деяние, което определя и специалния характер, се свърши още на 5 т. м сутринта. Но туй, което последва, характеризира едно управление, което ние не един път сме имали възможност да разгледаме от това място, едно управление на една страшна реакция, на един голем безогледен бруталитет. Г. г. народни представители! Когато вие искате целия пасив на едно управление, когато вие искате целата каша, която в една или друга форма се забрква от официално място, да ги спарите върху гърба на блоковете партии, няма нищо по-лесно от това да държите една престъпна, една провокаторска реч. Г. г. народни представители! Вие сте били зле информирани, а сте

били зле информирани, защото поддържате една негодна администрация, и не само негодна, но администрация от пошлюковци, която избегала ден по-напред, преди да се появи същинската опасност, и вследствие на туй, че е извършила престъпление, донася на г. министър работи, от които той се смущава и тук започва да ни говори на един език непонятен, даже и за буйната природа на г. министър-президента. Това е, безспорно, лесно. Но тогава, когато вие като министър-отговорник трябваше да теглите последствията от вълпата прибрзана акция, от вашите нареждания, недостатъчно обмислени, тогава, г. г. народни представители! не на нас се налага да измерим съвършено спокойно и обективно какви беха резултатите от първоначалните нареждания на г. Даскалова. Вие видехте, че тази гвардия, която се яви тук, се яви без обект, се яви без цел, се яви съвършено неуместно, защото г. заместника на министър-председателя трябваше първоначално да узнае, целия Министерски съвет трябваше да се информира, има ли смисъл да се създава тая аларма, трябваше ли да се създават смущения и тревоги в цялата държава. И когато тя дойде тук на 5 и 6 т. м., тя сама е поставила на властта, собствено на болшинството въпроса: защо е всичко това; кое ни даде основание да ни викате тук; кои сж обективните причини; къде сж изобщо вашите важни държавнически съображения да ни отделите от нашите родни места, да вселявате смущения в цяла България, тогава, когато в момента, когато се явихме тук, нас ни съобщават, че в Кюстендил е всичко спокойно, че там сж дошли известни сили, минали сж там, помиринали сж като пълкововете на Поголя и след това сж изчезнали, защото сж имали да разчислят една стара сметка с правителството, една сметка, за която правителството е било по една или друга причина по-иначе информирано много отдавна?

Г. г. народни представители! Не сте вие, които да не знаете какво е фактическото положение в Кюстендил и зад Кюстендил от 6 т. м. насам. Аз няма да влизам в детайлен анализ, за да преценявам, доколко това положение се дължи на една лоша администрация и доколко отговорността пада върху известна група македонствуващи, защото това не е моя задача. Във всеки случай не мога да не отбележа, че там, дето населението е доволно, там, дето властта не е проявила своите престъпни инстинкти, там, дето сж изправлени образци от хора, които искат да насадят действително един модерен принцип на управление — там, то се знае, няма да има бунтове, няма да има недоволство, там и козните на „черния“, на „прокажния“, както го наричаме, блок абсолютно няма да имат никакво влияние. Дайте лев, дайте 100 л., хиляда лева, дайте ефектиф злато на този човек, който е доволен от една власт, който е доволен от своето родно огнище, който се е предал на стопанство, на мирното занаятие и, вие няма да имате такъв размирен елемент, особено когато искате да по пратите в бунт срещу властта, когато искате да му внушите мисълта, идеята за възставане срещу законната държавна власт на България.

Министър д-р Р. Даскалов: Вие оправдавате това.

П. Каратодоров (р): Не оправдавам това положение. — Но, г. г. народни представители, тогава, когато вие сте създали един условия, не вие лично, а администрацията, която е там, която съставлява политически и други некакви ферменти на недоволства — естествено е, че едно таква население лесно се обладава от законни или незаконни възделения, от легални или нелегални акции, на които и да е група.

Министър д-р Р. Даскалов: Само на думи.

П. Каратодоров (р): Г. г. народни представители! И в нашата в. „Радикал“ ние сме декларирали много отдавна, че Радикалната партия, въпреки това, че взема участие в конституционния блок — заявявам и сега — никога и в никакъв случай няма да си служи с нелегални действия. Не е този начин за премахване правителството от власт. Койкото да не ни е приятно, но силата на това, че ние сметаме, че то не защитава интересите на България както трябва, койтокото това правителство трябва да бъде съборено в колкото е възможно по-кратко време, толкова ние считаме, че конспиративните и нелегалните организиции или групи, откъдето и да излизат те, създават един лош прецедент в политическата история на България, и вследствие на това — заявявам и сега — Радикалната партия, допълкова, доколко участва в действи-

ята на блока, доколко носи отговорностите на блокския комитет за една легална акция като легална партия, не е участвувала, не участвува и няма да секундира деяния, които от гледнцето на съществуващите закони, на правните норми в нашата страна, заслужават осъждане.

Но, г. г. народни представители, тогава, когато искаме да анализираме като общественици и политични причините на злото, ние не можем да не отбележим, че с престъпната администрация и с пасива на тази администрация в миналото и в настоящето в тези краища, безспорно, се създава почва за една борба; когато правителството използва за борба срещу своите противници в нашата страна.

Г. г. народни представители! Гвардията, към която се обрна заместника на министър-председателя, г. Райко Даскалов, се яви. Но на тези хора, които още нямаха възможност да прочетат вълпата реч, които още нямаха възможност да прочетат съобщението по повод заседанието в Парламента на 4 т. м., абсолютно невъзможно бе самият от най-далечни краища на нашата страна да напуснат своите мирни занятия и да дойдат в София. Нема съмнение, че е отпратен позив към тези хора, че тая мобилизация се продиктува по един или друг начин, по шисмен начин или по телеграфа, и вие заявихте тук и възприехте предложение на един от вашите депутати, че правителството през това време ще апелира към народа, България и че тоя народ трябва да се яви. Сега, г. г. народни представители, дави тези маси, които се явиха тук или които пъха да се явят в нашата столица, беха толкова големи, колкото правителството очакваше отначалото, и дали тези летящи отряди беха екипирани с такива настроения, че ще могат да се справят с всичките препятствия и обекти, които правителството им посочи, или не, това е един въпрос, който вие от гледна точка на вашето партийно сцепление, от гледна точка на вълпата организация и от гледна точка на годността на инструментта, с който в дадения случай пъхте да си спускате за защита каузата на България и за борба срещу своите политически противници, вие трябва да прецените. Това не е наша работа, но във всеки случай нека го отбележим. А то е следущето нещо — че ако вълпата цела армия, дошла или не дошла тук, армия, която на вашите повози, макар че не сте ли направили, както ме прекъсва г. заместник министър-председателя, ще се яви тук en masse, ако цялата тая гвардия, била тя организирана, била била или чисто национална, дайте и какъвто искате колорит, дайте и какъвто искате наименование, ако тая гвардия, г. г. народни представители, е също такава, каквато бе част от нея, която дойде тук и се прояви, горко е на цялата страна, горко е средди всичко на тия, които я призовавал тук да осъществява държавнически каузи и да отразява властта, безразлично опкъдето и да дойдат те. Защото, г. г. народни представители, движими от инстинкта за вашето лично самосъхранение и за вашето политическо самосъхранение можете да кажете: та тя извърши блестящо своята задача, та тя се яви веднага в момента, когато я призовавах, тя даде да се разберс, че може да бъде едно ядро, може да бъде торпедо срещу тези, които застрашават министерските банки или плашат отечествените интереси, по от гледна точка на обективната правда, от гледна точка на една сплотена преценка на събитията, които се развиха на 4, 5 и 6 т. м., вие и ние трябва да признаем, че се извършиха дела, които не само дивердирираха идеята на Земледельския съюз за създаването на една материална сила, която в координация с нашата въоръжена сила да може в съдобности за нашата страна момента да изиграе една почтена, една политическа роля, но се създадоха дела, които позорят българската държава.

Г. г. народни представители! Когато на 16, 17 и 18 септември се извършиха некрасни деяния по гарите и в Търново в свръзка с оная блокова манифестация, която се сметаше да се извърши тогава, изтъгнаха се оправдания от страна на министър-президента, от страна на депутати от болшинството и се каза: „Нищо подобно. Там не е бил докоснат нито един човек, там е имало схватки между отделни единици, там обаче нещо, което да позори тая страна, нещо, което не е „Кайшово шетно“ — аз няма да употребя израза на г. заместник министър-президента — „но нещо, което да свлече и без това малко останалия нравствен кредит на нашата държава, немаше, защото никога не можеше да установи това, защото залуги не се издава документ. Но днес, когато тук целия свет в тая интелегентна София, от обикновения народен представител до публициста — обективния, безпристрастен публицист — от местния жител до чужденеца, беха свидетели

на известни изстъпления, и то още в началото на пристигането на тия сwardици, не можете, т. г. народни представители, да не подчертаете, че речите, които се държат от известно време насам от това място (Сочи министърската маса), че писанията, които срещаме в официозите от месеци насам, че тоя шовинизъм за разплата с тези, които, умесно или неумесно, се стремят да осироят властта на тия, които днес управляват, че тия закани, които системно се отправят като заплашвания по адрес на опозицията, дадоха своите резултати. Още известната реч на г. министър-президента не достигна до техните очи, не достигна до техните уши, още не чули нито едно разяснително слово от тези, които ти викаха тук, за какво особено сж призовавали, още не подпадени нито от една агитация срещу тоя или оня обект, било партиен, или „легален инструмент“ в Кюстендил, както го наричате, ние видяхме, че тези хора, които се викаха по гарите през Търново на Софийската станция, извършиха деяния, които с нищо не могат да се оправдаят не, но които трябва да бъдат най-сериозно заклеймени. Може-би от гледна точка на вашите лични и партийни интереси има нужда една част от българското население да бъде въоръжено, може-би има тайни инструкции, по силата на които трябва в дадени моменти то да извърши тия или оня деяния, но ние не разбираме, т. г. народни представители, че трябва да се въоръжават хора само заради туй, защото се намират под закрилата на властта, само заради туй, защото знаят, че няма отговорност, само заради туй, защото маса прецеденти има в нашата близка парламентарна история, че всеко злодеяние след 24 часа се амнистира. Не е възможно — не, не е възможно тия хора да минават от влак във влак да тършуват, да грабят, да малтретират и най-сетне да разрушават.

На 5 през нощта всички ние сте свидетели на туй, че се даваха масови залове в тая столица. Защо? Да се плашат някои от политическите противници, да се плашат тези, които толкова много беха смущили в Кюстендил комунистите и г. министър Райко Даскалов, ли изобщо да се даде на целия свет да се разбере, че тук се явява една стройна, надеждна въоръжена маса, която със своята дисциплина, със своя кураж, с готовността си да мре за първото дело на правителството е в състояние да отрази всеки удар, откъдето и да идва той? Не. Това беха просто лущания на тълпи, това беха просто залове на необуздани хора, това беха просто изстрели на хора, които не знаеха защо идват тук и който изобщо имаха и сж имали полемата свобода да вършат туй, което пожелаят.

И. Симеонов (д): Те знаеха защо идват, защото носеха човали под японските си. Те дойдоха тук със човали.

П. Каратодоров (р): Г. г. народни представители! Каквото и да се говори, каквито и обяснения да дава на тези събития г. заместник министър-председателят едно е безспорно — че всички това, което стана в Кюстендил, не му даваше по никакъв начин основание да вдигне тоя шум, че всичко това, което се извърши в Кюстендил, което безспорно, не може да бъде одобрено от партия на реда, от партия на законността, по никакъв начин не му даваше основание да отправи тези атаки и да установи той тези безаргументни връзки между автономистите и представителите на блоковите партии, не му даваше по никакъв начин основание да повика всичките тези хора, които видяхме тук, и да предизвика изстъплението, които поформаша нашата страна, вредят на нейните интереси, на нейния кредит, същевременно ми се спрува всеват смущение и в душите на тези, които стоят днес на туй място. (Сочи министърската маса) И аз сметам, че от тая гледна точка на г. министър Даскалова, от това становище разпореденията на г. министър Даскалов, за които, безспорно, поема отговорност целия кабинет, заслужават сериозно да бъдат осъдени. И аз считам, че в бъдеще трябва да се престане най-после да се играе на тая лекомислена игра, чрез която безспорно се поддържа позицията на политическия противник, но чрез която същевременно се увержда извънредно много на интересите на нашата държава. Г. заместник на министър-председателя знае прекалено, че в този момент — не един път го е изтъквал той тук, и от тая гледна точка, както е изхождал, е приликвал нашите становища — в този момент, казвам, се разрешава един голем въпрос в чужбина и че благоприятното разрешение на този въпрос е в полема, степен в зависимост от спонсориството, което ще прояви тая държава, и от държавническия разум, който ще манифестират тези, които днес сж начело на управле-

нието. Явяват ли се вие ежедневно от това място да заявявате, че там цели три политически партии — радикалната, обединителната и демократическата. . . .

Министър д-р Р. Даскалов: И широките социалисти.

П. Каратодоров (р): . . . и широките социалисти, както дойде г. Даскалов, сж в органическа връзка с деянията на автономистите в нашата страна, че, следователно, тези три политически партии не само искат да използват тая организация за вътрешни смущения и евентуално за събаряне на законно установената власт и, вследствие на туй, според логиката и според проповедите на официоза „Земледелско знаме“, България да изпадне или в вътрешна анархия и да изгуби, да се изгуби, или в краен болшевизъм, не само това, т. г. народни представители, но идвате ли вие от това високо място, което заемате, да установявате тук, че тези три политически партии не само конспирират, но същевременно подклаждат автономни чети, за да водят война или за да заместят владичеството на съседни държави от Тракия и от Македония, вие можете да спечелите нещо за вашата партийна кауза, вие можете да изложите някои от блоковите партии пред дипломатическия европейски свет, но вие не услужавате по никакъв начин на широката кауза на нашата държава. И в това време, когато ние апелираме пред чужденците да ни дадат свободен излаз към Бело-море, тогава когато желаем към тая територия, която днес владее България, да ни се придаде още по-малко или малко парче, за да можем да манифестираме стопанската сила на нашата държава, щом г. заместник министър-председателят, изхождайки не от лична, а от партийна кауза, върди, че целата буржоазна опозиция се е съгласила да все смущение, да въдвори анархия в тая страна и същевременно да насочи неформални организации срещу нашите съседни, много, много малко услужва той на каузата на тая страна, много малко услужва той на интересите на тая страна, много малко изобщо изхожда той от широко разбрани интереси на тая държава, която днес представлява.

Г. г. народни представители! В Кюстендилско вие искате да установите военно положение. Вие сте го установили — говорят за манишките — и вие сте поели нужната отговорност. Вие преденявате там условията, при които се развива тоя край, и вие считате, че само то този начин ще можете да се справите с него. Аз, обаче, сметам, че първото нещо, което трябва да направи правителството, то е да изпрати в този край една подобрена администрация; аз считам, че първото нещо, което правителството би трябвало да организира в тези новоприсъединени крайща към нашата страна, то е да покаже, че управлението на тези крайща коренно ще се различава от онова управление, което възбуждаше негодуванието на македонското население в миналото, което раждаше толкова много възмущения, което подхранваше толкова много чети.

Н. Атанасов (з): Какво говорите за Кюстендилския нов край? Кюстендил е български край от освобождението на България. Приказки приказвали!

П. Каратодоров (р): Г. г. народни представители! Когато говорим за пр. Кюстендил, когато говорим за околността на пр. Кюстендил, ние по необходимост свързваме тоя край. . . .

Н. Атанасов (з): А, по необходимост!

П. Каратодоров (р): . . . с другите крайща които сж приличени до България.

Н. Атанасов (з): Там се върват вие.

Х. Ветовски (з): Там сте се закачили за вдицата.

П. Каратодоров (р): Защото не сте вие да не знаете, че Кюстендил е бил и в далечното и близкото минало един край, в който по един или други причини сж се създавали македонските бази, македонските организации. Нема защо да забаряеме очи пред фактическото положение на нещата. Тая погранична зона с много или малко километри навътре в територията на България е служила и в миналото за най-близките места като център, откъдето онези организации, които едно време минаваха да слават своя живот, живота на своите членове за свободата на Македония, черпеха не само своите запаси за издръжка,

чершеха сжщо и своето вджхновение. И днес-зиднес, когато сж създадени известни организации, много или малко легални или нелегални — зависи, безспорно, от личната, на којато ще се постават при разглеждането на технията, деятелност — то се знае, че не само Неврокопско, не само Држумайско, но и самият Кюстендил ще попаднат под сферата на технието действие и, следователно, треба да бждат третираани ищцело, когато се слага вжпроса, както е сложен днес. Следователно, преживането на г. председателата на Камарата е сжвршено неоснователно. Ако, обаче, сме стигнали дотам, че администрацията и в Кюстендил е до такава степен поразена нравствено, че да не отговаря на своето назначение . . .

Министър д-р Р. Даскалов: Там ще тжрсите вие оправдание на такива изстжпления!

П. Каратодоров (р): Изслушайте ме, г. министре, . . . че от време-навреме вие виждаме да се явяват хора от другите нови краища на България и намират обекти и субекти за действие в Кюстендил, то се знае, безспорно, че нжрва длжност на правителството е да обжрне внимание на това и да послати всекико на неговото место; то се знае, г. министре, че вие треба най-напред да обжрнете внимание на пакосците, които идат от организацията на вашия ресор и от хората, които сте пратили там да прожарват там принципите на вашето управление и тогава да обвинявате другите политически партии, че конспирират срещу вашето правителство, че насочват тайни козни срещу вас.

Г. г. народни представители! Не е моя работа в днешния момент да навлизам в анализ на това движение, което е приело разни форми, да джржя неговият raison d'être, какжво сжществувва, да го оправдавам или да го порицавам. Във всеки случай, преди вие да поставите този вжпрос на това место, вие прекрасно знаем, че правителството си го е поставило за себе си. Прочетете в „Илинден“, последния му брой, и вие ще видите че там сж изброени факти, че там сж изброени данни, които сжвршено эле характеризират нашата джржава, сжвршено эле характеризират правителството, което днес я представлява. Вие безспорно в този момент не сме в сжстояние да преценим, дали всичко това, което се изнася, е точно така, дали то е право опначало и докрай, но вие не можете да не изтжнем, че много от протестите на някои от тия, които вие наричате нелегална организация, нелегални дейци, . . .

Министър д-р Р. Даскалов: А според вас сж легални, нали?

П. Каратодоров (р): . . . сж насочени срещу нелегални деяния, срещу нелегални постжпни, срещу нелегални политики на други хора и организации.

Министър д-р Р. Даскалов: Значи, според вас, тия хора сега сж легални.

П. Каратодоров (р): Г. г. народни представители! Вие знаете, че много отдавна, преди да станат в Кюстендил тия сжбития, които прехживехме и които дадоха възможност на г. министър-председателата да се прояви в своята реч, и то, да се прояви такжв, какжвто жешеше отдавна да бжде, между двете македонски организации се водеше борба на живот и смжрт. Вие знаете сжщевременно, че някои от хората, които вземаха участие в борбата срещу автономистите, сж били във връзка с известни органи, за големо сжжаление, от ресора на г. Даскалова.

Министър д-р Р. Даскалов: Кои сж тия органи?

П. Каратодоров (р): Аз ще ви прочета това, което вие треба да опровергате, че не е така (Чете) . . . бившият кочански войвода Симеон Георгиев от VI. участия на София биде с автомобил заведен край Кюстендил и там заклан. Убийците му — между другите — „Даскалов и Стойчо Добрев избегаха в Сжрбия и, запомнете, днес вторият от тях, вчерашния този агент в Обществена безопасност, е сжрбски войвода в Кочанско, дело всичко турско и бжлгарско кански лица от него“. Остава да проверите, дали Стойчо Добрев е бил в залвора и дали е бил агент в Обществената безопасност.

Министър д-р Р. Даскалов: Вие защо не проверихте тия работи? Щехте да видите, че не сж верни и немалко да ги говорите.

П. Каратодоров (р): (Чете) „Знаят се сжщо така, че бежа пращани даже в сжрбска Македония хора, които да убиват шефовете на организацията. Един от тях е сам Иван Бжрлио, който си даде вид, че склади на това дело, ала ютиде та каза на сжщите тия шефове: „Ето ви парите, с които сжм пратен да ви убивам“.

Министър д-р Р. Даскалов: Позовава се на в. „Препорек“ и на Иван Бжрлио!

П. Каратодоров (р): Не на в. „Препорек“ и на Иван Бжрлио, а на „Илинден“, дело има една статия, която и до днес не е опровергната от никого: нито от „Земледелско знаме“, нито от Вас.

(Чете) „Во време, когато се мисеше, че сам г. Стамболийски се е отвратил от такво едно участие в парливото македонско дело. Ала вместо отказ, вие видехме Ал. Пацлов, довереното лице на кабинета, да влиза сжс сжщата цел в Македония.

„И до днес документите, които сжрбите намериха в убийния негов другар Крум Зографов, сж може-би единките, които уличаваха България в изпращането на чети“.

Министър д-р Р. Даскалов: Де ги тия документи да ги видим?

П. Каратодоров (р): Ще ви ги кажа. — (Чете) „В сжщото време, когато организацията вжтре подгони една шайка, която вжршеше обире из Кочанско, Крагевско, която грабеше, безчестеше, убиваше, сжщата тая шайка намери подслон в редовете на земледелците, и не само това. Люти бе пратена на 17 септември вжоржжена в Тжрново да излага македонското име като участник в партийните борби; тя извжрши убийството на Михаил Странджата; тя живеше, спеше в Софийската градска баня; тя се члеше в сжмигрантската група при Бжлгарския земеделски сжюз . . .“

Министър д-р Р. Даскалов: Много добри прокурори; значи те всичко знаат в тая страна!

П. Каратодоров (р): Г. г. народни представители! Не остава нищо друго, освен само вие, които претезавате всичката власт в тая джржава, ако сметате, че това, което е писано тук в последния брой на „Илинден“, не е прав; да го кажете тук и да теглите под отговорност тия хора, на които вие се позоваваме — да ги дадете под сжд. . .

Министър д-р Р. Даскалов: Непременно, непременно!

П. Каратодоров (р): . . . та да получат нужното вжзмедие. На всеки случай, до момента, докогато вие не опровергате всички тия неща, безспорно е, че вие имаме основание да ги сметаме за достоверни затова, защото тук се характеризират личности, изтжкват се факти и сжщевременно се посочват неща, които не може да не верваме, защото фактически сж така.

Г. г. народни представители! Аз не знам на какви основи е сложен споразумението между военния министър и войводата Панче Михайлов, . . .

Министър д-р Р. Даскалов: За какво споразумение говорите? Какви сж тия измислици, г. Тодоров?

П. Каратодоров (р): Ще Ви кажа: . . . за когото сжщо в „Илинден“ се пише, че е бил доскоршен водач и агент на Земледелския сжюз. Във всеки случай, г. г. народни представители, от страна на военния министър или от страна на заместник министър-председателата треба да се излезе най-малко с обяснения, затова, защото в обществото се извжпрдно много говори, защото се говори и за ултимативни сжзове, защото се говори и за възможни нови нелегални — изразявам се с думите на г. министър-председателата — действия и защото резултатите от подобни действия не могат да не бждат пакосни за нашата джржава.

Министър д-р Р. Даскалов: Вие ги намирате легални, нали?

П. Каратодоров (р): Г. г. народни представители! Във връзка с обясненията, които даде г. Даскалов по сжбитията в Кюстендил, той джржа реч, спрува ми се, на 6 т. м., когото в някои отношения беше доста симптоматична. Каго не оттегля своите обвинения, с които извж-

редно много далеч загавва, по връжките, които съществували между конституционния блок и автономната организация, той казва: „Предупреждавам ви, че ако в бъдеще се повторят подобни деяния, властта ще вземе още по-строги мерки срещу вас, властта изобщо ще бъде с абсолютна развързана ръце и тогава не Райко Даскалов, който ви спаси в Търново, но Господ-Саванот да слезе от горе, нема да ви спаси“. Това е една широко отворена врата за управлението, което днес властвува, за хората, които днес ръководят съдбините на нашата страна и евентуално за ония, които наново могат да дойдат в София — е една широко отворена врата за изстъпления и отмъщение на политическите противници. Ето защо ние бихме искали да знаем в какво положение се намира сега оня край, доколко той е омиротворен, доколко той дава възможност да се осъществят законите на министър-президента, и изобщо доколко всички тия аспекти, които се правят към възржания народ, към белата гвардия, към връжките, ще могат да се осъществят в близко или далечно време, защото не е да се знае, че тези хора, които дойдоха тук, се върнаха от София с голямо разочарование, което може би ще почувствува и самото правителство тогава, когато ги позове наново, едно разочарование, което ще се изрази извънредно лошо върху тези, които имаха нещастнието да си създадат поприще на жавота, докато да си създадат препитание край гарите, край пазниците, където минаха тия хора. И, следователно, ние считаме, че вгорала реч на г. министър-президента, която е не по-малко предизвикателна от първата и която дава особени директиви на тези хора, които тепърва ще бъдат призовани, ще бъдат повикани да усмиряват развилнелите се блокове и развилнелите се шелегални организации, може да бъде причина за още по-пакостна последствия от тези, които се манифестираха на 4 и 5 декемврий в столицата на България.

Г. г. народни представители! Дали е верно, че столицата беше спасена от по-голямо вилнение на тези, които дойдоха тук, вследствие на дисциплина, която прозвиз правителството или вследствие на маса и предупредителните на чуждите сили, това не е наша компетенция, това не е наша работа в този момент да изследваме.

Министър д-р Р. Даскалов: Чужди сили! Желаете го.

П. Каратодоров (р): Във всеки случай фактът е един — че много народни представители от Земледелския съюз предупреждаваха своите приятели да се поприпухат през тия размирни дни, защото ще настат неща, за които никой не може да поеме отговорност. Самите хора на бошанството, самите министри може би на кабинета, видеха, че една маса, която се вика тук бже определена цел и без аман, една маса, системно тровена от демокогия, една маса, системно подклаждана от всевъзможни закани спрямо своите политически противници, може лесно да бъде изпуснала от ръцете на властта, да се поведе и да се отдаде на големи издевателства и разрушения. Всеки от вас знае, че не много отдавна в официоза излезе ония отворни за правствената дисциплина на българското общество (степни, подписани от Силино) Пелико, в които велегласно се заявяваше, че София е достатъчно богата да плати за всички тия бедствия, които сполетяха нашата държава, и че козодерска София, безспорно, ще бъде ликвидирана един ден по начин такъв, че софиянци да разберат, че трябва да се възумят и че трябва да бъдат по-друпи, да не бъдат таксива, каквито сж днес.

Председателстващ К. Малев: (Звъни)

П. Каратодоров (р): Свършвам. — Кой от вас не знае, че в последните броеве на в. „Земледелско знаме“ се инпат на същия тон и със същото съдържание статия, с които се дава да се разбере от тия, които евентуално могат да бъдат повикани, че София е козел опущение на всички блокове, че София е материалния банков резерв на тая черна група и, следователно, той непременно трябва да бъде сринал, трябва да бъде сломен, за да не може най-после тая опозиция да има тоя размах, да има тоя кураж да атакува в бъдеще властта. Следователно, г. г. народни представители, аз считам, че министър-президента трябва да даде отговор заради туй: официоза ще продължава ли да държи същия език, който държи сега, да защитава всеки блок с отсичане на неговата глава, в случай че стане някое нещастие със съжаденните глави на тия, които днес управляват, независимо от

това кой е неговият автор и три какви условия се е случило то? И за в бъдеще г. министър-президента ще престане ли най-после да държи речи, които от своя страна дават кураж на редакторите на официозите да излизат с такива пламенни, с такива провокаторски статии против политическите си противници?

Министър д-р Р. Даскалов: Зависи от поведението на блока.

П. Каратодоров (р): Г. г. народни представители! Че тук имаше връжт ако не сам г. министър-председателя, във всеки случай тук имаше върховна закрила от властта, извършиха се много деяния, които много добре характеризират защо тия хора дойдоха и какво биха сторили те, ако по една или друга причина не им се даде ултиматум да се очистят в 24 часа от столицата на България; отиде се и се разруши клуба на Демократическата партия, разруши се печатницата, разрушиха се не само сашони, разрушиха се бора, разруши се целият инвентар на този клуб, за да не бъде възможно на политическата партия със своя политичен орган да води борба срещу правителството, което днес управлява.

Председателстващ К. Малев: (Звъни)

П. Каратодоров (р): Моя Ви се свършвам. — Отиде се към другите политически клубове да се тропат прозорци, да се свалят табели, изобщо предупреждават се, че ако те в бъдеще не отслабят своята опозиционна дейност срещу правителството, ако не вземат по-примирителен, майнорен тон, в близко време може да ги сполети същата участ, каквато сполете клуба на Демократическата партия. И най-после, г. г. народни представители, в една от залите на Парламента, където обикновено се смета, че словото е гарантирано в абсолютни размери, тук, където всекога, най-напред вие (Сочи земледелците), когато сте били опозиционери, сте считали, че със същата тая критика, добросъвестна и спокойна, се изградяла политическата култура на България, бяха повикани представителите на печата от председателите на Камарата, за да чуят уроци от хора, които може би да можах да говорят със целености на Долни-Джоник и Търново извънредно авторитетно и красноречиво, но които сж далеч от гражданските и политическите свободи на България и които далеч не знаят бурните епохи, които е преживяла тая страна, за да си извоюва тая свобода на печата, която имаме днес.

Председателстващ К. Малев: (Звъни)

П. Каратодоров (р): Г. г. председателю ги запознава по следуюци оригинален начин: това сж представителите на печата, а това сж представителите на цепенцията — и изчезва. Аз не се очудвам, когато министър-президента г. Стамболийски направи словословение на цепенцията, че неговите близки поддръжници нема да сметат, че правят смел жест по това пред журналистите и политическата мисъл в България.

Но аз не мога да разбира, ако на некой съставява удоволствие да печели симпатите на некои си с известни партийни цели, как може председателя на Камарата да си служи с такъв един език, в качеството на какъв се явява той тогава, когато представя представителите на печата пред известни политически главорези — защото не могат да се нарекат тези хора другояче, освен главорези — да им заявяват, че ако не липнат по даден тон, по дадени директиви, ако не вървите по това русло, по което се движи правителството, ще дойдем да се разправим с вас, ще унищожим целия ви печат, целата ви интелигенция, културна и мисляща България и ще направим да се движите по нашия тон и директиви.

Министър д-р Р. Даскалов: Това не е искано.

П. Каратодоров (р): Г. г. народни представители! Аз знам, че г. министър-председателя на всички факти, които толкова бодат и които сж толкова много очевидни — да използвам неговия израз — като слънце, като електричество, ще каже, че не сж истински, не е станало туй; но г. председателя на Камарата знае това, та нема защо да опровергава.

Председателстващ К. Малев: (Звъни)

П. Каратодоров (р): Свършвам.

Г. г. народни представители! Ние подчертаваме, че чрез развитието събития в Кюстендил се отвори на всички, и на най-заблудените партизани може-би, изключая г. Даскалова — не заради това, защото той не е убеден в това, но защото тъй пребъва да говори — че блокът и Радикалната партия нямат абсолютно никакви връзки с хората, които се явиха там да ликвидират и оправят своя частни сметки.

Министър д-р Р. Даскалов: Не можете да се оправдаете.

П. Каратодоров (р): Ние подчертаваме, г. г. народни представители, че разположението на г. Райко Даскалова и на кабинета, оня тон на неговите речи, извънредно краен, виолантен, провокаторски даже в някои отношения, създаде в София атмосфера извънредно напрегната, от която експлодираха изтъкнатите насилия, издавателства, и създадоха условия на тези хора, които се връщат от София, да се предадат на плен, на грабеж и на разрушение. Ние, следователно, не само осъждаме такива действия, които съвсем не заздравяват политическата култура на България, макар да печелите временни успехи спремо политическите си противници, но същевременно порицаваме тона на официозите, който е тон на гражданска война, на открито прокламирана ужда сеч спремо политическите противници. Същевременно молим Народната да обърне внимание на правителството, всички тези разрушения, които се извършиха, . . .

Председателстващ К. Малев: (Звъни) Свършете!

П. Каратодоров (р): Свършвам. — . . . главно върху немотите на политическите противници, тези разрушения, които се извършиха, главно от хората, които бежа допид тук, които сж извършени вследствие изключителните условия, които се създадоха, на било даже и от апални, защото атмосферата, която се създаде от подобни речи, писания и действия, е атмосфера и на вулгарните апални — за всички тези немоти да се заплати обезщетение, . . .

Председателстващ К. Малев: (Звъни)

П. Каратодоров (р): . . . защото това сж залуби за милиони, и ако някой е искал с игра на човешки глави да си създава партийни позиции, не сж виновни мирните граждани да теглят консеквенциите от една пакостна политика.

Н. Динев (з): Разсипахте българския народ и издигнахте скелети. Не Ви е срам да говорите това!

Г. Чешмеджиев (с): По-високо, защото не се чува.

Председателстващ К. Малев: Има думата, народния представител г. Стефан Димитров.

С. Димитров (к): (От трибунада) Г. г. народни представители! Г. министъра на вътрешните работи ни предлага един законопроект за създаване, собственно за узаконяване вече създаденото военно положение в Кюстендилския окръг. В мотивите си към законопроекта г. министъра казва: (Чете) „Пред вид стеклите се напоследък събития в Кюстендилския окръг, сж цел да се въдвори редът и спокойствието на този край, за да се защитят законоустановените власти, чест имам да внеса в почитаемото Народно събрание за разглеждане и одобрение приложеният тук законопроект“. Виждате, г. г. народни представители, че военното положение, което се установява в Кюстендилския окръг, стана непосредствено и само поради станалите преди една седмица в Кюстендилския окръг събития. До миналата събота вечер, до миналата неделя в България изглеждаше да съществува спокойствие, съвсем не се предполагаше, че таква голема раздвигане на обществените сили и на обществените интереси ще имаме само след два дни. Дойдоха, обаче, събитията в Кюстендил, за да покажат, че в тази страна сж се натрупали достатъчно много запалителни, избухвателни материали, за да е достатъчна само една искра да ги възпламени и да дойде в България едно положение, което може да бъде, ако не самата, то началото на гражданска война. Кюстендилските събития предизвикаха въпроси, които преди всичко тук, в Народното събрание, пребъва да получат осветление от различните гледища на полити-

ческите партии в нашата страна. Е добре, прекрасен повод дава за това законопроектът, който разсъждаме сега тук, обаче нито правителството при други случаи и специално тук, около този законопроект, не благоволи да изкаже точно своето становище по всички онези въпроси, които кюстендилските събития предизвикаха, нито нжк това направи блока в своята преса и специално сега в лицето на г. Каратодорова, който приказва от името на Радикалната партия и блока.

Г. г. народни представители! В Кюстендил преди всичко се постави един въпрос, който не ще слезе от сцената в нашата страна — въпроса за нашето отношение спремо това автономистическо движение, с идеите, за реализирането на които то се е нагърбило. Въпроса за автономия на Македония повдигат автономистите и в името на тази своя идея, за нейното реализиране те правят / своите акции — некога в Шетрич, после в Неврокоп, сега в Кюстендил и т. н. Наистина, те казват, че автономия не ще правят в България и в Кюстендил, а в Македония, но тук, в български градове и крайща те установяват своите организации, служби и сили, които да помогнат за извоюването на тази автономия в сърбска и гръцка Македония и в снова парче от Македония, което се намира след Балканската война в България. Е добре, вече две години как съществува нова нелегално автономистическо движение в България. Досега, обаче, нито партиите на блока, нито правителството сж взели едно идейно отрицателно становище спремо това движение. Напротив, днес даже, когато тук се разсъждава въпроса за военното положение, предизвикано от събитията в Кюстендил, предизвикало от делата на тази автономистическа организация, нито правителството, нито блокът излезе да кажат своята дума. Това не само не е безразлично, но само така когато поставим въпроса, ще можем да си отговорим на него, на който никак не благоволи не само да отговори, но и да го засече г. представителя на Радикалната партия и блока — въпроса за военното положение в Кюстендилския окръг, който не е от второстепенно значение. Явно е особено за широките трудящи се маси, че ако вие, г-да, от страна на блока и от страна на правителството, не приказвате за идеите на автономистическата организация, в името на които те работят вече две години в една част на нашата страна, ако вие не вземате отношение до въпроса за автономията на Македония, то е залуби, защото вие не само искате съществуването на автономистическа организация, но вие поддържате идеите, които тя носи, а я поддържате заради това, защото идеята за автономия на Македония днес значи същото онова, което значеше тази идея преди години, когато вие от центъра, от блока, имахте властта в ръцете си, в името на която даже се обяви балканската война — е добре, това е в същност въпроса за завоевателната националистическа политиката на балканската буржоазия. Днес правителството открито не поддържа тази идея; днес открито и блока не я поддържа, но и едната и другата страна не само твърдят, но поддържат в нашата страна автономистическото движение и други организации на македонистуващи, които се борят за извоюване автономия на Македония. Организациите в нашата страна сж и трябва да бъдат свободни, да проповедват каквито си щат идеи, но когато има една организация, която проповежда идеята за автономия на Македония, българските политически партии не могат да си правят оглушки и да не се изкажат специално по този въпрос, по идеята за автономия на Македония. Те това не правят. Напротив, и едната, и другата страна, правителството и блокът, я подкрепят фактически, имат интерес от съществуването и пропагандирането на тази идея и работят за нея. Блока направи декларация преди няколко заседания, когато се приказваше по едно питане на един от опозиционните депутати и днес по законопроекта за военното положение в Кюстендилския окръг, блока гледа само да каже това: не хвърляйте винага върху нас, за това, което стана в Кюстендил, не ние сме предизвикали акцията на автономистическата организация в Кюстендил, както правителството обяви същия ден, когато тя се извърши. Комунистическата партия прочете преди няколко дни тук своята декларация, в която тя застава на едно гледище ясно и категорично по събитията, които се извършиха в Кюстендил. Е добре, в нея ние не казахме, че блокът е, който е организирил тази автономистическа организация и който ѝ е заповедал да извърши акциите си по-рано в Неврокоп, а сега в Кюстендил, обаче в нашата декларация ние казахме и днес сме длъжни да подчертаем това, че акцията на тази автономистическа организация в Кюстендил, както и по-първата в Неврокоп, бидека из-

ползувани от блока. И ако още не се вижда блока да инспирира акциите на автономистическата организация, тези блок, обаче, използва твърде много делата на тази организация и би желал нейните акции от подобен характер да се повтарят.

Министър д-р Р. Даскалов: Да.

С. Димитров (к): И затова да не бъде чудно, ако в средата на блокариите става въпрос, че след Кюстендил иде ред напр. за Пловдив и други места. Е добре, това, което стана в Кюстендил, показваше две работи: първо, че буржоазията в България в лицето на блока, както и в лицата особено на водачите на Земледелския съюз, на днешното правителство, поддържа и върви по стария националистически път, по който са вървели всички буржоазни партии, управлявали България досега, поддържайки идеята за автономия на Македония, поне в одобрение акциите, които извършва автономистическата организация, и второ, акциите, вършени от автономистическата организация, се еднакво използват и от блока, и от правителството.

Коммунистическата партия каза в своята декларация и поддържа това непрекъснато, че всички ония много десетки хиляди души македонци, принудени благодарение на националистическата завоевателна политика на българската буржоазия да напуснат своите домове и да дойдат като бежанци тук, в България, тези македонци, намиращи се в България, и ония, които са там в своите домове, които очакват освободението на своето отечество в своя държава, искат да се управляват самостоятелно, сами да бъдат господари на своите съдбини, че автономия на Македония, нейната независимост и свобода, македонският народ ще има само тогава, когато тази автономия се създаде по пътя на борбата на работническите и селски маси на Балканите, за да премахнат границите, тъй неестествено сложени, които делят балканските народи, и да създадат на местото на сегашните разпокъсани малки балкански държави своя балканска федеративна социалистическа съветска република.

От комунистите: Да живее!

С. Димитров (к): Блока не се изказва категорично по идеята за автономия на Македония, поддържаща от автономистите, обаче в отговор на онова, което се приказва и пише от Комунистическата партия в „Работнически вестник“, че със законни се издват В. „Независимост“ казва, че автономията на Македония чрез балканска федеративна социалистическа съветска република е работа твърде отдалечена, като казва на народа: „Грай, койю за зелена трева!“ Това са мислите и в единия и в другия случай, прокарани от страна на блока и буржоазията българска, които я издават, че тя държи твърде много на това, че ако има един, каквито са автономистите днес, да се борят за автономия на Македония, това е напълно в интереса на българската буржоазия, защото каквото да приказва, тя не се е отказала от своите намерения да прави България велика, като завладее части от Балканския полуостров, които досега не е имала. Напротив, в това отношение българската буржоазия не само не се е отказала, но тя прави твърде много. Днес напр. земеделското правителство, което има свой представител в конференцията в Лозана, поддържа един курс на външна политика, също така, както поддържаха буржоазните партии, когато те беа на власт в България. Е добре, българската буржоазия в лицето на блока, в лицето на управляващите земеделци, в лицето на земеделското правителство подкрепя тая идея, защото днес тая идея означаваша само старите национални идеали, старата национална политика на българската буржоазия. Комунистическата партия обаче заявява както на българския народ, така и на македонските бежанци в България и на македонския народ, който живее в своите огнища още, че автономия на Македония ще се получи само чрез балканската федеративна социалистическа република и в никой друг случай. И, следователно, когато тези бежанци в България, тия македонци, които живеят в своите огнища днес, сметат, че ще могат да извоюват автономия на Македония по пътя, по който автономистическата организация им посочва, че ще дойдат до нея, тези македонски синови не само се лъжат в своите надежди, че ще имат наистина автономия на Македония, но напротив те по тая начин подкрепят една идея, която българската буржоазия има голем интерес да бъде поддържана, като валтага в средата на тая тру-

дищ се народ. Защото да приказват на македонския народ, че ще се освободи, като се бори днес за автономия на Македония, при тези условия, в които се намират Балканите днес, при тези грамадни конфликти между капиталистичните, империалистичните държави, това е наистина една утопия, това е наистина една неосъществима идея. Но когато това се приказва, когато това се изнася пред широката тудяща се маса в България и специално пред македонските бежанци и се разпространява и се пропъндира в средата на македонците, в Македония, това показва, че тая буржоазия използва организацията, която проповедват тая идея, за да се държат малоимотните и пролетарските македонски маси далеч от освободителното движение на балканските народи за техната балканска федеративна социалистическа република, следователно, за техното бъдеще самостоятелно съществуване на Балканския полуостров.

Правителството в своя законопроект за военното положение в Кюстендилския окръг казва, че „поради тези събития, със цел да се въздвори ред и спокойствие в този край и за да се защитят законно установените власти“, създава това военно положение. Г. г. народни представители! Правителството казва, че в Кюстендил вече не съществуват — в Кюстендилско същото ли нема — автономистите, които извършиха окупацията на Кюстендил на 4 и 5 т. м. То се похваля, напр., че навреме успело със своята сила да прогони автономистите и да освободи ония край, който беше зает от тях.

В. Мулетаров (к): Победоносно влезло в Кюстендил!

С. Димитров (к): Това може да се приказва в Народното събрание само за стенографите, но да се приказва пред народните представители, пред очите на които всички това се извърши, да се приказва пред българския народ, който вижда какво става там, е наистина твърде смело. В Кюстендил правителството не изгоня автономистите, автономистите си опидоха след една среща с очи на министра на войната г. Томов с водача на автономистите и на оная техна акция в Кюстендил. Те сполуха след туй няколко дни в съседните села, след това се оттеглиха. Правителството днес, обаче, казва, че нема автономисти в Кюстендилския окръг и специално в Кюстендил. Тогава питаме: в що е нарушен редът и спокойствието в този край, за да се яви нужда да се обяви военно положение в Кюстендилския окръг?

Некой от земеделците: За да се не шовтори.

С. Димитров (к): Некой се обажда от там: „За да се не шовтори“, а правителството още казва: „за да се защитят законно установените власти“, под което аз разбирам именно това: тия власти, неспособни вероятно сами да се защитят от ново нападение, установяват военно положение, като очакват от това военно положение като некаква идея, като некаква фраза да получат своята защита. Тия законно установени власти в Кюстендил с кого ще получат при военното положение своята защита? С войската ли, на началниците на която днес при военно положение се дават в ръцете шеоградичени права, и фактически властта? Та тези войски съществуваша в Кюстендил, те беа в Кюстендил, както беа и в Неврокоп, когато дойдоха автономистите. Залю сжците тия войници, залю сжщата тая войскава част в Кюстендил не се поприжи да защити себе си като власт и властта на администрацията? Защо тези военни сили, които днес ще упражняват военното положение в Кюстендилския окръг, не направиха това погва?

Открива се, г. г. народни представители, един друг въпрос тук. Това, което извършиха автономистите в Кюстендил, както и в Неврокоп, трябва да получи друго едно осветление. Автономистите дойдоха в Кюстендил, дойдоха и в Неврокоп, не дадоха абсолютно никакво сражение. И аз се съмнявам, дали автономистите биха могли, след като са накарани около хиляда и повече свои хора отатък границите да прескочат тези граници през тия земни студове, да дойдат в Кюстендил, да окупират Кюстендил, да минат един път и да извършат една акция, съпроводена с големи рискове, аз се съмнявам, казвам, дали автономистите биха се съгласили да извършат тая акция само за туй, което приказват публично — за да намерят двадесетина техни противници и да ги накажат, тъй като правителството не ги е преследвало — дали щеха да се решат на една такава акция, която щеше да им даде при едно сражение твърде много жертви, дали щеха да се

решат да извършат тая акция, ако немаха предварително уверението, че не щеа да срещнат съпротивата на властта?

С. Манов (к): Много верно!

С. Димитров (к): Те не срещнаха тая съпротива и в Неврокоп, не я срещнаха и в Кюстендил. И в Неврокоп, и в Кюстендил не само не срещнаха съпротива, макар че началствувалите офицери на онези там гарнизони са извършили предварително, че ще имат тези гости, че ще има извършване на тая акция от автономистическата организация, но, напротив, те ли улесниха в твърде много работи. Напр. триказва се, че в Неврокоп и в Кюстендил автономистите са взели от казармите работи, които им са били потребни. Е добре, ние, обаче, знаем, че в нашата страна блока, който в гласуването на 19 ноември се убеди, сам, че по пакти на бюлетините не ще може да дойде на власт, тъй като нема маси, които да дават за него тези бюлетини, той блок, който вижда, че по пътя на легалната борба в никакъв случай не ще може да се докопа до властта, която му е тъй необходима днес — да не приказваме за това — този блок потърси сили, на които да се опре, с които да си послужи, за да вземе по един такъв насилнически начин властта. Защо е необходимо да вземе по този насилнически начин властта, по този въпрос не ще приказвам.

Министър д-р Р. Даскалов: За да се спаси от преследване.

С. Димитров (к): Но, г. г. народни представители! Комунистическата партия занесе в своя вестник, че господата от блока са намерили вече своето оръжие, което те търсеха, и наистина намериха го, за да извършат с него свой насилнически преврат в нашата страна. Това е Офицерската лига, която прави подготовки за военни преврати във всички гарнизони на България, където тая Офицерска лига има своите групи. Там г. г. блокварите, запасни офицери и подофицери, са в непрекъснати спомнения, в непрекъснати конференции с представителите на Офицерската лига; там господата, цивилни вече лигари, блокари, събират по градове и села, където имат повече привърженици, парични средства за издържане на тая Офицерска лига. (Възражения от центъра)

Министър д-р Р. Даскалов: Това е съвършено верно

С. Димитров (к): Това са факти.

Д-р А. Гиргинов (д): Такива средства дават вашите атаци.

Министър д-р Р. Даскалов: Това е съвършено верно: събират пари за тези цели.

С. Димитров (к): Г. г. народни представители! Не само подкачането на г. г. блокварите тук, но вестниците на г. г. блокварите показват, че онова, което ние открихме и разтърбахме из средата на българския народ, е действително една реалност, една истина. Да! Вас ви твърде много смути туй, че Комунистическата партия, върна на своите народни маси, казва, им да си отварят очите на четирин и да бдят навсякъде какво вършат противниците на тоя народ. Комунистическата партия откри и разтържи това из средата на народа. (Ръкопляскане от комунистите) И вас ви е особено неприятно туй, че Комунистическата партия разоблачава вашите превратджийски опити и приготвления да се докопате по насилнически начин до властта.

Д-р А. Гиргинов (д): Това се казва агент провокатор.

П. Палиев (д): Детективите сте вие, комунистите.

Министър д-р Р. Даскалов: И аз твърдя туй, което казва г. Димитров.

С. Димитров (к): Е добре, нека се знае, че това съществува в нашата страна!

Но вие не трябва да забравяте, г. г. народни представители, че подобни офицерски лиги ги има и в онези места, в онези гарнизони, където станаха акциите на автономистическата организация. Г. г. народни представители! При нападението на комунистическата вечеринка през

време на нашия събор в Кюстендил, от страна на жандармерията, водена от подпоручик Пеев, блокарният печат занесе, че този господин бил дружбац, не блоккар, и че дружаците носели отговорността за случилото се тогава; правителството носело отговорността за случилото се тогава, защото то търпело и покровителствувало свой органи, които могат да направят подобно нападение по внушение от страна на противниците на Комунистическата партия, на трудящия се народ. Обаче офицерите, които беа началници на подпоручик Пеева и които беа задължени от широкора да го задържат, да го арестуват, дадоха му възможност да избега първи път, да избега и втори път, след като се беше явил той и да иде не в Германия, където той казваше, един позив пред кюстендилското население, че ще отиде да довърши образованието си, ами да отиде при автономистите. Е добре, при наличието на гарнизона, на тези именно негови другари, заедно с други офицери в Кюстендил, които са отвлечени лигари, се извършва онова окупиране на града от автономистите и те не си дават с тях абсолютно никакво сражение; властите, които днес ще правят реда и законността в страната, не само дадоха възможност спокойно да влезнат автономистите там, но се изказаха към тях с какво съчувствие и симпатии. Тук Комунистическата партия не може да премълчи и не може да не каже на трудящия се народ; ето ви оръжието, което блока намери в лицето на Офицерската лига, ето ви между тая офицерска лига и между събирателите, които се извършиха в Неврокоп и Кюстендил, връзките, на които трябва да обърне сериозно внимание омакарския народ, от една страна, а също така и онези пролегарски и маломощни македонци, които днес, опити от идеала за автономия на Македония, подкрепят това автономистическо движение, което в края на крайщата, след като днес е използвано от блока, може да бъде пропалатък взето от ръцете на блока, за да действува направо сега заедно с офицерската лига за своите намерения за превратджийство в нашата страна. Е добре, в кюстендилския окръг днес се възвежда военно положение от правителството. И ние се питаме, защо е всичко това? Дали това са мотивите, които четем тук към законопроекта, че редът и спокойствието трябва да се въздвори и да се защитят законно установените власти? Днес днес в Кюстендилския окръг спокойно съществува, установените власти са на местото си. Е добре, защо се създава това военно положение там? След като станаха събитията в Кюстендил, вие повикахте дружбащи от селата да дойдат да защитят правителството, тъй като това правителство било заплашено от онова, което стана в Кюстендил, и сметало, че тази акция ще се пренесе тук и по този начин неговата власт е застрашена и трябва да се защити от неговите хора. Тези хора се отзоваха. Днято в провинцията, в градовете и села, разбраха в първите моменти, че това е начало на насилническата акция на блока чрез своите оръжия да направят преврат в страната, когато това беа първите вестни в провинцията, вие ги повикахте.

И. Семеонов (д): Повикаха ги да окупират западна Тракия.

С. Димитров (к): Обаче не бива да си затваряме очите пред това, което стана в нашата страна. Едно озлобление настъпи в цялата страна, и то не беше само в селата, а и в градовете. Трудящия се народ разбира какво значи да се извърши в нашата страна един насилнически преврат от буржоазията в лицето на блока, който иска да вземе властта, с която — позволете ми да кажа — не ще бъде мъжко на този блок да се справи, но който веднага след това очаква не, но тоги, след вземането на властта, да разпрочи Комунистическата партия.

От центъра: О-о-о!

С. Димитров (к): . . . и да разнищи сплотеността на тоя народ, да го удави в собствената негова кръв, за да да може след това буржоазията да сложи върху него всички онези данъци и тежести, които се очакват да се изплатят за репарационните задължения, като плаща част от тях и самата тя; буржоазията иска да вземе властта, за да вземе цялата плячка, която властта ѝ осигурява, отчете ѝ днес от селската буржоазия; тя иска да вземе властта, за да може днес да има развръзани ръце върху гърба на народа, след като по окървави и унижени неговите ръководители, за да тръгне на нова сметка по националистическите и завоевателни води, по които

вжрвеше националистическата буржоазия преди войните; тя страшно се стреми да вземе тази власт. Трудящия се народ, обаче, по градове и села не ще допусне това, и затуй когато в първия момент се научи, че блокът е започнал насилническа акция чрез кюстендилските сбирания — това беше първото впечатление в провинцията — този народ се вдигна, за да се защити против едно насилие от страна на блоковата буржоазия.

Д-р А. Гиргинов (д): (Възразява нещю).

Н. Атанасов (з): Народът има по-полемо съзнание от вас.

С. Димитров (к): Е добре, когато правителството за своята собствена защита шовика свои хора от селата и те дойдоха тук с една готовност да го защитят, то излъгва този народ. Ако това правителство иска подкрепата на своите привърженици от селата, за да се справи, напр., с автономистическото движение и вика против тези свои врагове сжщите онези господа военни, които имат гарнизоните в тези градове и които нищо не направиха против тези автономисти, ясно е, че тези заканаителни приказки, които правителството изнесе пред Народното събрание и в своята преса против автономистите, сж наистина само приказки. Правителството въвежда военно положение в Кюстендилския окръг, но то фактически го е въвел и в друг един окръг — Петричкия, за където даже не се иска узаконяване, но където комендантите, изпратени там от правителството, не позволяват на населението да се движи вън от селата без отворити листове, не му позволяват да отиде от една околина в друга, както в Белица, напр., комендантът отива дотам, че ругае турското население, задето, като отивало при него, не му снемало фесовете си. И когато в този окръг е установено фактически военно положение и се създава сега такава в Кюстендилския окръг, аз питам: за какво става всичко това? И тук ние има да кажем, че правителството на земеделците съвсем не с намерение да въздвори реда и спокойствието в тези крайща създаде това военно положение. От всичко това, което то върши напоследък, ясно се забелезва, че то с туй иска да използва, макар малко късно, автономистическата организация, както иска да я използва и блоковата организация еднакво в Кюстендил, както и в Петрич. И когато преди няколко дни то вдигна полемия селски маси за борба против тези автономисти, днес това правителство фактически хвърля в лицето на този народ една голема гавра, защото ясно е, че то си играе с тези организации на македонствуващи точно така, както сж си играли с тех буржоазните правителства по-рано и както буржоазията се стреми сега да ги има на своя страна.

Г. г. народни представители! Ние, след един месец ще имаме в цялата страна, еднакво значи и в Петричкия, и в Кюстендилския окръг избори за окръжни съветници. Е добре, кажете ми вие, при военно положение ли на нова сметка ще правим избори, когато днес там редът и спокойствието сж налице, когато, следователно, нема тези мотиви, които сж турени в законопроекта, за да се иска военно положение? Ясно е, че тези сбирания, станали около Кюстендил, правителството ги използва, от една страна за да прави политика с тия македонствуващи организации, да ги има на своя страна; и от друга страна за да може по този начин да тури в тормоз населението в тези два окръга, и особено в Кюстендилския, тъй като в Петрич фактически днес имаме две власти: тази на правителството и тази на автономистическата организация. Създавайки военното положение в Кюстендилския окръг, за което, както виждате, нема никакви реални мотиви, правителството гони да внесе смут и тормоз въсред населението там. И Комунистическата партия е длъжна да протестира тук против правителството за въвеждането на това военно положение в Кюстендилския окръг, което не се налага абсолютно от никакви вътрешни или каевити и да било други причини. Когато днес правителството чрез своя пръв делегат в Лозана вжрви по шкитицата, по които сж вжрвели старите буржоазни партии, като прави изявления, че „ако не ни дадете Деде-Агач, насила ще си го вземем“, то тогава в право ли сме ние да твърдим, че правителството търси начини да се възползува от съществуващите организации на македонци и тракийци? Това от една страна. Искащото сега военно положение за Кюстендилския окръг ни дава шкитно право не да подозираме, но да бъдем сигурни, че правителството гони тези цели, и онези многобройни бедни селяни из селата на

България, които вжрват след земеделското правителство и които по накарата в Търново да даде обещания, и първите негови представители се вляха, че ще устоят на тия обещания — тези народни маси, които виждаха своята сплотеност и разбраха, че по този начин ще могат да накарат своето правителство да вжрви по ония шкитица, по които те искат да вжрви, тези маси, казвам, на нова сметка сж излъгани. Поради това ние сме длъжни едновременно с протеста, да предупредим и да заявим на тия маси, че правителството, което днес играе една голема борба против блока, против автономистите, което урежда военно положение в Кюстендилския и Петричкия окръзи, фактически иска да използва това трудяще се население и не ще даде удовлетворение на никое от неговите искания.

Вжпроса за народния съд беше належащ в тая страна; за него на 19 ноември работниците във всички градове и села дадоха толкова много белги бюлетини, но, както виждате, по вжпроса за създаването на този народен съд, още се мълчи. Ние сме към ярая на сесията, а още не се е вжсълг нашия законопроект за народния съд за разглеждане тук, в Камарата.

В. Мулетаров (к): Щели да го внесат през февруарий — тъй заяви министъра.

С. Димитров (к): Напротив, блока се възползува от кюстендилските сбирания, за да се направи една диверсия по отношение на големите вжпроси на деня, които днес сж изпращени пред трудящия се народ в тая страна, диверсия по отношение на вжпроса за народния съд, а, както виждате, тия сбирания еднакво се използват и от правителството, за да се изхлузи от своите обещания, преди всичко пред своите дружбащи из селата, които настояват да се създаде народен съд за виновниците на двата войни. Е добре, земеделското правителство и сже сж внесения законопроект за военното положение показва какво поведение държи по отношение на тъй важните и големи вжпроси, които сж на дневен ред. Земеделското правителство, следователно, използва кюстендилските сбирания, за да може да се освободи от оная голема отговорност, която има пред трудящите се градски и селски маси в този момент. Имаме вжпрос за хлеба, вжпрос за жилищата, вжпрос за поминъка на населението. Буржоазията от години насам разирава, че България ще дафне като се повдигне валутата. Днес имаме повдигане на валутата, но сжжполията не се намалжава, а се увеличава. И когато вжпросите за хлеба, сжжполията, жилищата, поминъка и за народния съд съществуваат и налагат на правителството да вземе едно отношение спремо тех — а то би могло да вземе само едно отношение, туй което трудящия се народ иска от него, и радикално да разреши тия вжпроси — вие виждате, че то, като представител на оная буржоазия, която се създава чрез властвването на Земеделския съюз, иска да се отжрве от разрешението на тези вжпроси и по този начин излъгва своите собствени селски маси, които се движат след него. И ние сме длъжни от онова, което стана около Кюстендил, да осветлим тези селски трудящи се маси, които, за нещастие, още се влячат след Земеделския съюз и който показва готовност да излезат да защитят страната от един насилнически преврат от страна на блока, че те дълбоко се заблуждават, ако сметат, че в борбата си за независимостта на своето отечество, че в борбата си за разрешението на големите вжпроси ще имат за водач правителството на земеделците. Напротив, тези трудящи се маси от села и градове трябва да разберат час по-скоро, че трябва да обжрнат гърб на своите сегашни водачи, които използват готовността им за жертви, за да могат да продължат своята власт и да господствуват като буржоазия, като капиталисти, които чрез тази власт, смучейки труда на народа, искат да закрепят своето господство като капиталисти. Е добре, ние сме длъжни да направим това предупредение, и като виждаме, че лозунгите, издигнати от Комунистическата партия още след демобилизацията, за народен съд, се възприемат от широките трудящи се маси, даже и от тези, които вжрвят след Земеделския съюз, ние сме сигурни, че тези бедни селски маси ще разберат най-подир, че техните водачи, че техното правителство не ги води към задоволяване на техните интереси, а напротив, то ги използва за своите класови, за своите каторжийни интереси. И затуй те трябва да се наредят час по-скоро под знамето на Комунистическата партия, водителя на целия трудящ се

народ в България и на Балканите. Тия работнически и селски маси, заложвани и движени досега от Земледелския съюз, ще имат случай и сега да разберат много добре всичко това, защото земеделското правителство гледа еднакво, както и буржоазията досега, на трудящия се селски народ само като на една маса, която трябва да върви на заколение, да дава жертви, но не за себе си, а за капиталистите, за своите водачи-капиталисти — буржоазията, за своето правителство, което има интерес да стои на власт, за да продължава да се ползува от плъчката, която му осигурява тая власт.

Накрай ние протестираме против внесенния законопроект за обявяване Кюстендилския окръг във военно положение. Искаме от правителството да си отгледни този законопроект, да освободи трудящото се население в този окръг от тормоза, на който е подхвърлено днес от военните власти.

Г. г. народни представители! В нашата конституция е казано, че военното положение има само тая разлика от другото положение, обикновеното, че сж в действие военнополовните съдилища. Но ние видехме Радославовото правителство, с плъчката поддрена на всички други буржоазни партии, както и на земеделците, да продължава да действа с това военно положение; то се яреши дълго време и от земеделското правителство. И това военно положение сжвсем не значи в България действане на военнополовните съдилища, а то значи още плъчовластие на войсковите началници, на големите офицери, които вземат в ръцете си абсолютно целата власт в местата, където е обявено военното положение. Днес, напр., когато не съществува цензура в България, когато тя е унищожена, ние виждаме в градовете на Кюстендилския окръг, където е обявено военно положение, да не се позволява нищо вестни, нищо позив да се печатли без разрешението на гарнизонните началници; ние виждаме, че там не се позволява да се правят никакви събрания. Днес, когато ние сме в един шерид, когато народа сам трябва да вземе в ръцете си своите съдини и своята защита, когато, следователно, той трябва да се съвещава, да се приготвя за своята защита, нему е отнето правото да се събира и да разисква големите въпроси на деня. Избори ли ще стават — той няма право да чуе своите агитатори, за да реши коя програма да възприеме и за коя да гласоподава. Е добре, плъчно обезправяване на трудящите се маси от Кюстендилския и Петричкия окръзи създава правителството днес. Ето каква казва свобода и права на българския народ води то със своята политика.

(Председателството место взема подпредседателя Г. Марков)

Най-накрай още един път аз сжм длъжен от името на Комунистическата партия и на целия трудящ се народ в България да искам от правителството да отгледни законопроекта за обявяване военно положение в Кюстендилския окръг и да го отмени фактически както от там, така и от Петричкия окръг. За Петричкия окръг създават едно специално военно положение за борба против автономистите, а това сжвсем не е верно, защото виждаме, че тия, които упражняват военното положение там, военнополовните началници, офицерите, сж в най-тесни интимни връзки с водачите на автономистическото движение, които повечето сж демократи, радикали, народници — блокари — там не само нема да гонят автономистите, но ако тези автономисти там имат широко влияние и голема организация, това ще рече, че масите сж възприели тази организация. Освободете тези маси, след като сж под властта на автономистите, да не бъдат под тежкия тормоз на вашето военно положение. От името на населението в Кюстендилския и Петричкия окръзи аз пак настоявам за отгледянето на този законопроект, за отменяване на военното положение и за освобождение на това население от неговия тормоз. (Ръкоплескание от комунистите)

Председателстващ Г. Марков: Други записани нема. Дебатите се приключват.

Н. Пждарев (д): Искам думата!

Неой от комунистите: Г. председателю! Блока ще приказва.

Х. Ветовски (з): Блокът е приказвал чрез г. Караторова.

Председателстващ Г. Марков: Чудна работа: искате да говорите, а чакате председателството да каже,

че дебатите се прекратяват и тогава искате думата! Не може председателството да се връща назад.

Д-р А. Гиргинов (д): Дайте ни думата!

Председателстващ Г. Марков: Които приемат на първо четене законопроекта за обявяване целия Кюстендилски окръг във военно положение, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Министър д-р Р. Даскалов: Предлагам спешност.

Председателстващ Г. Марков: Г. министъра на вътрешните работи предлага спешност. Които приемат това предложение, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Моля г. секретаря да докладва законопроекта на второ четене.

В. Мулетаров (з): Интересно е, че не чухме нищо министъра на войната, нищо министър-председателя какво мислят.

Заместник-секретар Ю. Вжков (з): (Чете)

„ЗАКОН

за обявяване целия Кюстендилски окръг във военно положение“.

Председателстващ Г. Марков: Има думата народния представител г. Никола Пждарев.

В. Мулетаров (к): Аз зная, че се води полицейско дознание, дали офицерите сж участвували в тази работа, а министрите мълчат!

Н. Пждарев (д): (От трибуната.) Г. г. народни представители! Законопроекта се гласува на първо четене, без да може Парламента да чуе думата на министъра на вътрешните работи по неколкото въпроса, които му се зададоха от ораторите, които заеха тази трибуна.

Министър д-р Р. Даскалов: Аз си казах думата. Вчера говорих два пъти по този въпрос. Всеки ден ли ще взема да говоря? Ние днесим времето на Парламента.

Н. Пждарев (д): Г. г. народни представители! Аз сметам, че времето от 6 т. м. до днес е извършило своята работа, за да докара малко спокойствие в правителствениите кръгове и те да погледнат на събитията тъй, както би требвало да погледнат още на 4 и на 5 т. м. Във всеки случай ние сме в правото си сега да искам от тех едно спокойно обяснение на всичко онова, което е станало в Кюстендилско и което предизвиква този законопроект. Да обясни един край в нашата страна във военно положение, да го поставиш в изключително положение и в ограниченията, които предвижда закона за военното положение, да го поставиш във от свободите, които ни гарантира конституцията, е един сериозен акт на държавно управление и той трябва, според нашата конституция, да се извършва само при крайни държавни нужди. Затова, когато Парламента ще го постанови, когато го установява, требваше да чуе от правителството, коя е тая крайна държавна нужда, която изисква сега установяването на военно положение в Кюстендилско — да го чуе не тъй, както го слушахме по улиците, както по четем по вестниците, но да го чуем от устата на отговорното правителство, да ни даде ясни осветления, основани на дадени, основани на това, което положително се знае.

Н. Динев (з): Та ти не живееш в Патагония!

Н. Пждарев (д): Първо, кое предизвика онези събития, които сега по заставят да обяви военно положение, как разреши то тези събития, по какъв начин приключи то с тех, смета ли, че приключени по такъв начин, по какъвто сж приключени, това дава достатъчно гаранция, че в тази страна атентатите върху държавната власт нема да се повторят, и най-сетне да ни каже, смета ли то, че всичко онова, което се разви от 4 насам, се разви по един път, по който би могло и би требвало да се развие при едно правилно, при едно умело и редовно управление? Тези въпроси сж нужни, те трябва да се осветлят пред Парламента, когато се разглежда този законопроект.

И аз сметам, г. г. народни представители, че вие — предни всички вие от болшинството, които отговаряте за управлението на тази страна, а не ние, опозицията, които сме тук само за да контролираме това управление — ще трябва да знаете всичко ясно и със съзнание да вземете тези мерки, така ограничителни за свободите на българските граждани.

Преди всичко кое предизвика кюстендилските събития от 4 т. м.? Аз чета във вестниците съобщение на факти, за които министъра на вътрешните работи ще трябва да ни даде обяснение, ще трябва да каже пред Парламента, верни ли са те или не, защото ако наистина тези факти са верни, ако това, което се изнася в пресата, е верно, у вас не може да не остане пълното убеждение, че събитията на 4 т. м. е било предвидено от правителството, или ако то не го е предвидело, показало е един път на негодност да управлява тази страна.

С. Георгиев (з): И да си отиде!

Н. Пждарев (д): И в единия, и в другия случай вие трябва да установите отговорностите.

Некой от комунистите: И да си отидат!

Н. Пждарев (д): Вие казвате, че не трябва да си отидат. Вие правите всички усилия, за да ги задържите на управление и нема да им позволите да си отидат. Това е ваша политика, това е ваше схващане. Вие, може-би, нема да му позволите да си отиде. Но във всеки случай, г. г. народни представители, отговорността на едно правителство не е само в това, че то трябва непременно щедро да си отиде, но в това правителство все ще има отговорни личности за хода, за развитието на събитията. Е добре, ако тези факти, които се излагат в пресата, са верни, аз сметам, че колебание не може да има, ако вие или ние ще искаме тази страна да се управлява разумно. И трябва да разберете, г. г. народни представители, еднаж завинаги: борбата, която водим ние, която води конституционния блок, не е за това, защото тези личности (сочи министрите) управляват България — не против техните личности водим борба.

Ю. Вълков (з): А против българския народ.

Н. Пждарев (д): Ние водим борба против системата на управлението — разберете го добре! Променете тази система на управление, която имате, променете начина на управление, по който управлявате и управлявайте не 20, а 20 пъти по 20 години. Но променете системата на вашето управление.

Та, г. г. народни представители, г. министъра на вътрешните работи трябва да ни съобщи, верно ли е, че преди 4 т. м. кюстендилският окръжен управител и екологически началник са имали среща с Панчо Михайлов, водили са разговори и преговори по онези въпроси, които Панчо Михайлов, от името на автономистите, повдигнал и са били известни за заканванията на Панчо Михайлов да реализира известни деяния, и ако това е верно, този окръжен управител и екологически началник не са ли му съобщили за това, което са знаели и узнали, и ако нему е било съобщено, какво е направил той, като министър на вътрешните работи, за да предотврати кюстендилските събития? Верно ли е, че един от видните хора на дружбата в Кюстендил, стареца Дойчин Иванов, се явил тук при г. министъра няколко дни преди кюстендилските събития, предупредил го е за това, което ще стане, и го е молил да вземе мерки, за да се запази Кюстендил от такава една сцена, от таква едно събитие? Верно ли е, че за сжщата работа е дохождал тук, в София, Тончо Велинов от с. Жилинци, със сжщата мисия, със сжщата шоржика, със сжщото желание — да иска от г. министъра на вътрешните работи да се предотврати това събитие? Верно ли е още, че преди 4, още на 3 през нощта, е била събрана в Кюстендил оранжева гвардия, за да запази града от нашествието? Ако всичко това е верно, трябва да се питаме: какво направил г. министъра на вътрешните работи, за да запази престижна на тази страна, престижна на властта, престижна на държавната власт?

Г. г. народни представители! В една дълга статия на в. „Илинден“ се изнасят други съображения и се поставя там ясно въпроса за отговорността на администрацията за това, което е станало в Кюстендил. По тези въпроси, ясно поставени и от г. Подорова, г. министъра ще трябва

да отговори не с шатос, не със закани, не със заплашване и не с упреци към блока, а да прецизира фактите и да каже: това е верно, другото е неверно. Защото, г. г. народни представители, не може само с настроените да се решават въпросите, обществени и държавни, тук, в тази Камара. Преди всичко управникът е длъжен да бъде спокоен и в най-неспокойните за страната моменти. Не отричам, че дните, които преживява нашата страна, са един от най-тревожните, че те са в състояние да разтревожат и най-спокойния човек; но когато един управник поема на плещите си големата отговорност да ръководи съдбините на тази страна, той трябва да си наложи всичкото търпение да бъде спокоен и да вижда ясно това, което пред него се чертае, това, което става в тази страна.

Н. Динев (з): Така ли спокойно да спят и лежат, както вие спяхте в 1918 г., когато настъпи катастрофата, и сега да избивате хората?

Н. Пждарев (д): Г. г. народни представители! За всеко управление държавниците носят надлежната отговорност. Но ние нали сме тук да контролираме това управление и да се стараем прешки като тази, която е станала, да не се повтарят?

В. Мулетаров (к): Г. Пждарев! Изкажете се върху самата организация на автономистите и техната идея.

Н. Пждарев (д): Г. г. народни представители! Аз зная, че вие употребихте една част от времето си, за да атакувате опозицията в тази Камара, за да атакувате тези, които се явяват не като управници на България, а се явяват като контролири на управлението в тази страна; вие намирате тех за отговорни за всичко онова, което става в тази страна, а тези, които носят истинската отговорност за управлението, сметате ги за неотговорни.

В. Мулетаров (к): Изглежда, че в известни моменти не слушате какво се говори.

Н. Пждарев (д): Следя, г-да, всичките дебати, следя и това, което вие говорите, но когато ще зачекнете по некой въпрос правителството, бързате да кажете: верно е, то има една отговорност, но отговорността голема е върху блока. Всичките ваши стрели се отправят към блока, към този, който не управлява страната сега, към тези, които немат възможност да се заловят с истинските събития в Кюстендил, с истинското положение на страната, които даже немат възможност да проверят всичко онова, което се чуе вжн — вие сметате тех за отговорни в управлението и задавате въпрос: „Вашето поведение спремо автономистите?“ Та, г. г. народни представители, ние тук чуваме ли от отговорното правителство да ни съобщи, да ни даде съветление какво е това движение на автономистите?

Министър д-р Р. Даскалов: А, вие не го знаете! О, фарисеи!

Н. Пждарев (д): Г. министре! Народното събрание ще трябва да знае от отговорното правителство какви отношения има то с това движение, по какъв начин се поставя държавната власт спремо него и как то гледа на това движение.

Министър д-р Р. Даскалов: Т. е., какво отношение има спремо вас.

В. Мулетаров (к): Вие немате куража открито да защищавате организацията, а само искате да я използвате.

Министър д-р Р. Даскалов: Отрича се от тех.

Председателстваващ Г. Марков: Недейте прекъсва, г. г. народни представители! Дайте възможност на г. Пждарев да се изкаже.

В. Мулетаров (к): Това върши само един подлец.

Министър д-р Р. Даскалов: А зад кулисите им казват: дръжте се, ние ви поддържаме.

Н. Пждарев (д): Г. г. народни представители! Вие не допускате друг да говори на тази трибуна спокойно по въпросите, по които смета, че трябва да говори.

Т. Цеков (к): Напротив, ние настоявахме да излезете на трибуната и да ви чуем.

Н. Пждарев (д): Вие искате да правите диверсия, да не ви задарят в онези атаки, които отправяте не там, където трябва да се отправят, но там, където никога не трябва да ги отправяте, ако вие наистина считате управлението на правителството пакостно.

Министър д-р Р. Даскалов: Кажете как гледате на тази акция — одобрявате ли я и пр.?

Н. Пждарев (д): Когато кажете, г. министре, верни ли са онези факти, за които казах по-рано, че трябва да дадете осветление пред Парламента, . . .

Министър д-р Р. Даскалов: Записаните във в. „Илинден“ ли? Те не са верни.

Н. Пждарев (д): . . . тогава ще Ви отговоря на този въпрос, който ми задавате.

Министър П. Янев: Вие милиони пржскате за тези движения. Имате само той кураж!

Н. Пждарев (д): Не зная, г. г. народни представители, кога ще видим спокойствие на министерските маси . . .

Министър П. Янев: Когато престанете да вършите вабонтства.

Н. Пждарев (д): . . . и кога ще можем да чуем на ясно поставен въпрос положителен отговор. Вие всекога се стараете по един много неспокоен начин да пускате интриги и лапсирате факти, които сами знаете, че са неверни. Г. г. народни представители! Да поддържате, че конституционния блок събира средства, за да поддържа или да инспирира автономистическото движение, това ще рече вие да искате да създавате една позиция, която нищо вам може да служи, нищо на опозицията.

Н. Динев (з): Вие сте били предатели от освободението на България.

Н. Пждарев (д): Нищо вие като управляваща партия, нищо ние като опозиция можем да вземем, преко или косвено, участие в движенията, които се развиват в съседни нам страни, движения, които засягат вътрешния живот на тези нам съседни страни. Ние в тях не можем да участвуваме. Движението в Македония е дело на самите македонци. Те сметат, че начина, по който се управляват там, не им гарантира достатъчно свободите, и правата човешки и граждански, и водят своята борба. Ние ще трябва ли тук да търсим кои от нас отиват да вземат участие в тях борби, за да установяваме позицията, на която България във всяко време трябва да застава и може да застава? България никога не трябва и не може да се меси във вътрешните работи на съседните страни. Това ще трябва да бъде политика не само на днешното правителство, това ще трябва да бъде и в било политика на всеко българско правителство. Българите никога не са се месили, българското правителство никога не се е месило във вътрешните работи на съседните държави.

Министър д-р Р. Даскалов: И ние поддържаме това.

Н. Пждарев (д): Г. г. народни представители! Защо да отиваме във миналото, когато днес ни интересува настоящето? Можем ли ние като правителство, което съзнава отговорността за всичко онова, което върши, да твърдим, че български граждани вземат участие в създаването на туй движение в Македония? Ако македонци, живели като бежанци в тази страна, вземат участие в него, в какво е виновен българина, българският управник или гражданин?

Министър д-р Р. Даскалов: Ляпчев бежанец ли е в България, като е македонец?

Н. Пждарев (д): Г. министре! Аз сметам, че Вие поне като министър не трябва да говорите така. Когато отидем да се разправяме като партизани, можем да говорим всичко, но като министър тук от тая маса да лапсирате мисълта, да лапсирате идеята, че некой български държавник, общественик е замесен в това движение, без да

можете абсолютно с шицо да подкрепите тая своя мисъл, с това Вие не правите услуга никому, а правите само голема пакост на нашата страна.

Н. Динев (з): То ще се докаже.

Н. Пждарев (д): Аз сметам, че няма нужда да схващате с много тънък ум и с особен дипломатически усет политиката, която трябва да води едно правителство, за да разбере каква пакост правите на България, когато пускате такава мисъл.

Председателстващ Г. Марков: Времето Ви изтеча, г. Пждарев.

Н. Пждарев (д): И най-после Вие я пускате по адрес на едно лице, на което предварително сте отнели възможността да се защити и да ви каже верно ли е това или не. Но, във всеки случай, ако Вие искате с това да ангажирате Демократическата партия, аз мога да Ви заявя смело не само от мое име, но от името на всички членове на тая парламентарна група, че те не желаят в никакъв случай да вземат участие във вътрешните разпри на гражданите в една съседна страна. Никога една партийна организация в тая страна не може да свързва своите политически цели с вътрешните борби на една съседна държава. Ние водим борба против вас — подчертах по и отдеве, подчертавам го и сега — не защото вие управлявате, но защото сметаме, че системата ви на управление е пакостна. Променете я, ви казах, и управлявайте не 20, но на 20 места по 20 години. Не за личностите, но за системата на управлението говорим.

Председателстващ Г. Марков: Завършете!

Н. Пждарев (д): Вие сметате, че конституционния блок търсеш всички начини и средства да вземе управлението на тая страна.

Некой от земеделците: Много верно.

Н. Пждарев (д): Г. г. народни представители! Конституционния блок не желае управлението на тая страна.

От земеделците: Черния блок!

Н. Пждарев (д): Вие го наричате черен, понеже ви чернее в очите.

Министър д-р Р. Даскалов: Народа го нарича черен.

Н. Пждарев (д): Вие пожелахте да почерните народа и той се почерни, но във всеки случай се почерни, за да протестира против начините, по които вие искате да управлявате.

Министър д-р Р. Даскалов: Тая дума, „черен блок“, е добила гражданство в цялата страна.

Председателстващ Г. Марков: Довършете!

Н. Пждарев (д): Във всеки случай, когато една или няколко политически партии заставаме заедно да работим за промената на системата на управление в тая страна и ви казваме: ние желаем тая система да се промени, ние водим борба против нея, но я водим на чисти конституционни начала, на чисти легални начала, ние не желаем да си служим с никакви насилния, ние желаем в Парламента да упражняваме нашето право на контрол и на критика, ние желаем в пресата да можем свободно да се изказваме, но вие да не ни отнемате тая възможност, ние желаем в публични събрания да просвещаваме народа и да го напътяваме — тая е била дейността на Демократическата партия от създаването ѝ и досега, такава ще бъде и в бъдеще — когато тия партии ви казват: ние работим на името на принципи и на начините, които конституцията ни диктува, има друга политическа партия в нашата страна, която ясно ви казва и в събрания, и в преса, и в своите програми: „Ние работим за проваление държавната власт, ние работим, за да променим държавния и обществен строй и ще го направим с въоръжено въстание; ние водим нелегална борба“. Е добре, имате едни нелегални борци в тая страна. Какво положение държите вие спрямо тях? Как вие се поставяте срещу тех

като управници? Вие заявявате от висотата на тая трибуна, от министерското място: „Ние на тех ще отгъпним управлението в тая страна“.

Председателстващ Г. Марков: (Звънни)

Н. Пждарев (д): И тогава българското гражданство се пита: вие, г. г. управници, сте ли за частната собственост, . . .

Д-р Н. Сакаров (к): Да.

Н. Пждарев (д): . . . сте ли за капиталистическия начин на производството, сте ли за днешния строй, или сте против него? И ако вие сте за него, как ще обясните туй ваше желание, . . .

В. Мулетаров (к): (Възвразява нещо)

Н. Пждарев (д): . . . да предадете управлението на тая страна в ръцете на тези, които желаят да променят обществения строй на страната? Как сметате вие, г. г. народни представители, че може света, че може гражданството да разбере едно такова сътрудничество . . . (Електрическото осветление угасва)

Председателстващ Г. Марков: Давам пет минути отних, докато дойде светлина.

(След като се донасят запалени свещи в залата)

Председателстващ Г. Марков: (Звънни) Заседанието продължава.

Има думата народния представител г. Иван Ангелов.

В. Мулетаров (к): По изгасване на свещите!

Н. Георгиев (з): Г. председателю! Викайте инвесторите да пазят.

Ще дойдат някои народняци да гасят свещите: те знаят да ги гасят!

С. Кирчев (з): Затуй се казват „черен блок“.

И. Ангелов (л): (От трибуната) Г. г. народни представители! Въпроса, който днес занимава народното представителство, според моето разбиране, е много важен. Важен е затова, защото правителството, за да се справи с кюстендилските събития, е прибегнало към един много крив път: аз сметам, че начина, по който то е разрешило въпроса да ликвидира с кюстендилските събития, да обявява Кюстендилския окръг във военно положение, е начин предизвикателен, е начин, който е предизвикателен и към автономистите, и към самия окръг.

Н. Георгиев (з): Ама ти белки си против законопроекта?

Председателстващ Г. Марков: Моля, дайте възможност да се изкаже оратора.

И. Ангелов (л): Защото преди всичко за това, което става в Кюстендил с автономистите, гражданството и специално Кюстендилския окръг в нищо не е виновно, за да може правителството, като иска да преследва македонистите, да преследва същевременно и гражданите на Кюстендилския окръг. Защо всички кюстендилци в Кюстендилския окръг ще трябва да се поставят във военно положение, да бъдат съдени по военните закони и да бъдат третирани тъй, както се третира обявеният окръг във военно положение? Мене ми се струваше, че по тези събития, които станаха в Кюстендил и по които правителството не взема навреме сериозни мерки, трябва сега да вземе сериозни мерки, но не е обявяване окръга във военно положение.

Министър д-р Р. Даскалов: В какво се състоят?

И. Ангелов (л): Ще Ви кажа, г. Даскалов, в какво се състоят. Преди 10 дни кюстендилския гражданин г. Шопов, член на нашето централно бюро, дойде и ми изложи какво е положението в Кюстендил, и ме помоли заедно с него да дойдем при Вас, като министър на вътрешните работи, за да Ви обясним истинското положение в Кюстендил. И ако вие ни бехте приели, бехте ни изслушали и бехте изслушали г. Шопова, който щеше да ви даде най-независителни сведения върху онова, което става в

Кюстендил и около Кюстендил, немаше да настъпят тези събития, които настъпиха в Кюстендил, и най-малко — в София.

Н. Георгиев (з): Хайде, остави!

И. Ангелов (л): С тези работи се изложихте; вие изложихте и себе си, вие изложихте и организацията си, вие изложихте и България. Във вторник сутринта, когато се върнах от Стара-Загора требваше да мина през 5—6 групи от по 150—200 души, със стрелби, и едва можах да се спася. Когато туй става с мене като народен представител, когато вие требваше да охранявате, вие, за да охраните себе си от опози, което стана в Кюстендил, повикайте тези граждани да дойдат в София и да дойдат по фаталност принудени към изстъпления. Ето, г. Райко Даскалов, какви требваше да бъдат Вашите предупреждения! Вие знаехте, че в Кюстендил ще стане туй нещо, . . .

Министър д-р Р. Даскалов: Да.

И. Ангелов (л): . . . защото сж Ви предупреждавали, и требваше вие да ни приемете когато дойдохме при Вас.

Министър д-р Р. Даскалов: Немаше нужда да ме предупреждавате и вие.

И. Ангелов (л): Имаше нужда да Ви предупреждаваме, имаше нужда да Ви се каже безпристрастно какво става там, защото известни хора може да Ви кажат едностранчиво какво става в Кюстендил. А г. Шопов, както обясни на нас, така щеше да обясни и на Вас какво е положението в Кюстендил. И мене ми е чудно сега, след всичко това, което стана в Кюстендил, защо вие прибегвате към военно положение. Това е едно още по-големо предизвикателство към онези хора, които сметам, че немаат нищо общо с работите в България. Те имат предназначение да вършат работата си в Македония.

Министър д-р Р. Даскалов: А могат да нападнат български градове!

И. Ангелов (л): Моля Ви се. — Безспорно, те не могат да нападнат български градове, но вие не требваше да ги предизвиквате. Те искаха от вас — както и г. Шопов щеше да дойде при Вас, г. Райко Даскалов да Ви каже — да махнете 20—30 души от Кюстендил, защото те предизвикат, те тревожат населението.

Министър д-р Р. Даскалов: Той требваше да каже на прокурора туй нещо.

И. Ангелов (л): Прокурорът е безсилен, защото, като ги прати в затвора, вие ги пускате.

Министър д-р Р. Даскалов: Нищо подобно.

И. Ангелов (л): Вие сте казали, че ще избегат убийците на македонистите, и вечерта, след като Ви предупреждаха и власти, и прокурор, и други, към 4—5 ч. избегаха затворниците. Виждате, че там става нещо необичайно и, следователно, правителството най-малко требваше да обърне внимание какво става в Кюстендил.

Н. Георгиев (з): А бе, Иванчо, само сега ли бегат затворници?

И. Ангелов (л) Бай Неделчо! На този въпрос, който е много важен и който може-би ще има грамадно значение за правителството, недейте така леко гледа.

Н. Георгиев (з): Аз питам само сега ли бегат?

И. Ангелов (л): Този въпрос не може да се мине така мълком.

Министър П. Янев: Затворът е нападнат от една въоръжена шайка от 20—30 души. Убийците сж грабнати от нея, а не сж избегали от затвора.

И. Ангелов (л): Г. Янев! Важно е, че в 5, в 6 ч. се предупреждава и от прокурора, и от полиция, че тая вечер убийците ще бъдат извадени от затвора . . .

Министър д-р Р. Даскалов: От кого се предупредява? От ония?

И. Ангелов (л): От ония . . .

Министър П. Янев: Значи боричката се помежду си.

И. Ангелов (л): Добре, боричката се помежду си.

Министър д-р Р. Даскалов: И властта трябва да стои със скръжстени ръце и да не въвежда военно положение?

И. Ангелов (л): Вие не можете да стоите със скръжстени ръце, г. Даскалов: Вие сте министър на вътрешните работи. . . .

Министър д-р Р. Даскалов: Тъй, тъй! Кажете си, да Ви разберам.

И. Ангелов (л): . . . Вие носите отговорности пред Парламента и не можете да оставите така лесно този въпрос. Вие даже сам трябваше да отидете в Кюстендил преди да стане туй нещо, за да видите какво става там, а пък Вие даже хората, които идват да Ви предупредяват, не ги приемате. (В, кой ви е тогава шрив, че стават тези събития в Кюстендил! Още по-малко сж виновни кюстендилци сега, за да ги поставите в изключително положение. Отде накъде радомърци, душничани и другите околии вие ще ги поставите в изключително положение? Аз мисля, че пътя, по който правителството е тръгнало, е път неправилен, крив път. И вие мислите, че с военно положение ще вземете лесно мерки по отношение на македонистуващите? Не, напротив, може-би още повече ще ги насострите, ще ги предизвикате. И аз мисля, че по отношение на тех правителството би трябвало да действува малко по-тактично, защото те ви заявиха и ви заявяват и днес — завчера дохожда при мене един македонистуващ — че те немаат нищо общо с работите, които стават в България, че не се интересуват абсолютно никак от тех. „Нека ни оставят абсолютно спокойни ние да си вършим работата в Македония. Ние не искаме да организираме контра чети и да ги пращат там, за да се избиваме едни други“.

Министър д-р Р. Даскалов: Кой ги организира и изпраща?

И. Ангелов (л): Това искане, което те поставят, противоречи ли на вашата политика или на вашите идеи, които вие изповедвате и поддържате като организация? Те ви казват, че ще се занимават само с македонските работи и имат за цел да поставят българското население при по-изгодни условия, за да не бъде третирано като малцинство. И хората напуснали жилища, напуснали къщи и си отишли по гори и планини, за да защитават интересите на тамошното население, а от тук се организира известни чети, наречени федералисти, и се пращат там да се избиват едни други! И ако те апелират към правителството за ненамесване, питам аз: къде е техната вина, какво лошо има за България от това? Нищо, абсолютно нищо. (Глъчка).

Председателстваващ Г. Марков: (Звъни)

И. Ангелов (л): Даже завчера един македонистуващ ми каза: „Правителството приготвяла един списък за изселване всичките македонци или да ги разпрати туктам из страната“. Това не е хубаво, това не е препоръчително; с това правителството ще ги предизвика и вие ще бъдете постоянно в борба с тех. А днес правителството нема нужда да бъде в такава борба; днес то има нужда да бъде спокойно и да обсъди всички въпроси с пълно спокойствие, защото вие виждате какво става във и в България.

Аз мисля, че трябва да тръгнете по друг път. Пътя, по който вървите, е път опасен и той може-би ще бъде предизвикателен, защото тези хора не се шегуват, г. Даскалов.

От комунистите: А-а-а!

И. Ангелов (л): Тези хора сж си турили главата в торбата, . . .

Министър д-р Р. Даскалов: О-хо-о-о!

С. Манов (к): Значи всички въпрос е да се споразумеят!

И. Ангелов (л): . . . и вие неволно и фатално ги карате да вървят с блокарите. Аз не съм блокар и там има хора, които не сж блокари, но вие фатално ги карате да вървят с блока.

Министър д-р Р. Даскалов: Нека вървят.

И. Ангелов (л): Да, нека вървят, но не е във ваш интерес, не е и в интереса на България. И ето защо вие ще трябва да се корегирате по-добре. Аз нема защо да тръся да защитавам блокарите, по говоря това, което ми е в душата и сърцето: че в тази работа абсолютно никаква намеса блока нема.

От земеделците: А-а-а!

И. Ангелов (л): Абсолютно никаква намеса блока нема. И в туй отношение вие още един път ги провокирате, като казвате че те сж орждия на блока.

Министър д-р Р. Даскалов: Туй не е лъжка.

И. Ангелов (л): Далеч не е тъй. И аз бих желал и бих молил правителството в туй отношение да се корегира: като казвате, че те сж орждия на блока.

Некой от земеделците: Колко за 19 ноември имат ли.

И. Ангелов (л): Там, в тази организация, има и наши партизани, големи хора, които ни пращат кабер и ни казват: „Немаме нищо общо с блока, немаме нищо общо с България. Сждете каквото щете, но ние туй ще се бием и ще мрем, като защитаваме тази Македония“.

Министър д-р Р. Даскалов: А пък живеят в България!

И. Ангелов (л): Че що като живеят в България?

Министър д-р Р. Даскалов: Който живее в България, трябва да защита българските закони, и ако не ги защита, той ще бъде преследван по тех. Това трябва да знаете най-много Вие, като народен представител, и защото е скандал за един български народен представител да говори таква нещо от тая трибуна. Народният представител е давал клетва да защитава законите на тая страна.

И. Ангелов (л): Те не живеят в България.

Министър д-р Р. Даскалов: Ветър, че не живеят в България.

И. Ангелов (л): Верно е, че те живеят във и в България. И Вие много добре знаете това, но Вам се иска да казвате така.

Министър д-р Р. Даскалов: Който се изпречи на пътя на държавата и нейните закони, тя е длъжна да го преследва.

И. Ангелов (л): Аз съм напълно съгласен с тая работа и вие трябваше да вземете мерки, за да не дойде работата дотам.

Некой от земеделците: Сега, когато ги вземаме, вие сте против тех.

И. Ангелов (л): Това, което вършите сега, вземане мерки ли е? Правителството трябваше навреме да обърне по-големо внимание.

Министър д-р Р. Даскалов: Той се мъчи да оправдава хора, които сж нарушили законите на страната, и да изкара, че сж били предизвикани. Кой кого е предизвикал? Законите никого не сж предизвикали. Всеки е длъжен да се подчини на законите.

И. Ангелов (л): Защо тогава създавате военно положение за Кюстендилския окръг.

Министър д-р Р. Даскалов: За да се защитат законите.

И. Ангелов (л): За кюстендилците ли, за гражданите от околната ли е то или за автономистите? Това е неразбрана работа! Отде нажда вие ще накажете това неприятелно гражданство?

Министър д-р Р. Даскалов: Ще се убедим дали е неприятелно.

И. Ангелов (л): Вие немате право да обявявате целия окръг вжн от законите. Разбирам да вземете мерки против автономистите — както и вземахте мерки и както трябва да се вземат, защото авторитета на държавата е много по-висок от известни личности и от известни амбиции — но когато вие сега пак на нова сметка започвате да тероризирате този окръг без основание.

Некой от земеделците: Вие тероризирахте българския народ.

Х. Ветовски (з): Три години държахте вжв военно положение Бжлгария, а сега, когато вземаме мерки за запазване интересите на българския народ, вие се противопоставяте. Демагози!

И. Ангелов (л): ... вие навлизате в срашно погрешен път.

Х. Ветовски (з): Недейте мисли за нас.

И. Ангелов (л): Недейте мисли, че с военно положение ще отстраните действията на автономистите; не е този път; пътят е друг, нема нужда да ги провокирате, да ги предизвиквате.

Х. Ветовски (з): Не искаме вие да ни сочите пътя, след като побъркахте вашия път.

Некой от земеделците: Вие държахте седем години военно положение, а сега говорите!

И. Ангелов (л): Къде сме държали седем години военно положение?

Сжщия земеделец: От 1912 до 1918 г.

Председателстващ Г. Марков: (Звжни)

И. Ангелов (л): Аз мисля, г. г. народни представители и особено г. г. народни представители от болшинството, че когато за всичко това, което стана в Кюстендил и София, един народен представител ви говори от душа и сърце, без да иска да предизвиква, без да иска в слушане да говори с некаква тенденция, вие не бива да сте толкова нервни, че да не можете да изслушате един човек, който ви говори, без да бъде заинтересован. Мене барем не можете да ме считате, че съм блокар и, следователно, не можете да сметате, че в дадения случай защитавам блокарството.

Х. Ветовски (з): Ако не сте в единия блок, то сте в другия.

В. Мулетаров (к): Той е поне искрен. Поне защитава позицията си, а тия (Соци-центъра) какво правят?

И. Ангелов (л): Аз казвам да не ги предизвиквате. Защо се организирват по такъв начин федералисти, че се изпращат там едини други да се състезават, едини други да се бият? В тази смисъл казвам, че не трябва предизвикателство, защото те в нищо не сж ви предизвикали и в нищо не сж заинтересовани. Вие виждате: в Неврокоп заявиха ли че искат нещо? Нищо не искат, а само искат да се тури един честен околийски началник или окръжен управител, които да гледат интересите на населението. (Вжзражения от земеделците). Това сж го искали един, два, три, десет пъти и най-после правителството, вместо да направи онова, което трябва да направи, като правителство, то взема, че ги пусна от затворите. Вследствие на това тези хора се принудиха да дойдат в Кюстендил сами да извършат работата си. Защото недейте забравя, г. Даскалов, че това е една организирана сила. (Вжзражения от земеделците)

Вие с обявяване военното положение в Кюстендил изчерпвате всички средства, вие не давате вече възможност на разбирателство, вие отивате вече към крайностите и

в такъв случай вие нема да имате спокойствие. Защо е това? Ние искаме от правителството да даде спокойствие на това бжлгарско гражданство, защото и без това погубава душа и сърце сж болни, дайте му поне спокойствие. Вие и туй не му давате. Какво трябва да се прави тогав?

Некой от земеделците: Беха спокойни и взеха градовете на Бжлгария.

И. Ангелов (л): Кога сте дали вие туй спокойствие, за да говорите, че го давате?

Ето защо аз мисля, че най-умното нещо, което може да направи правителството, то е да оттегли този законопроект и да тржгне по други пътища, за да запази престижа на властта и на държавата и да даде пълно спокойствие, не само в Кюстендилския окръг, но и в цела Бжлгария. Защото, недейте забравя, г-да, туй, което стана в Кюстендил, туй, което стана в София, че то се отрази навсякъде в Бжлгария.

Председателстващ Г. Марков: Направете заключението си.

Н. Динев (з): Чамовата джска казва, че автономистите идат и ще бждат освободени! (Глжчки)

Председателстващ Г. Марков: (Звжни) Моля, г-да, запазете спокойствие. Свършете, г. Ангелов!

И. Ангелов (л): Аз заявявам както на господата от болшинството, така сжщо и на правителството, понеже сметам, че този начин на действие от страна на правителството за обявяване на Кюстендилския окръг вжв военно положение е погрешен, защото вие поставяте кюстендилските граждани без изключение в едно извънредно положение и вжн от това, с мерката, която тоните и преследвате в интимност, заявявам ви, че вие не можете да постигнете абсолютно нищо, а напротив, ще имате все повече и повече неприятности. И ето защо вие ще трябва непременно да се корепирате по този вжпрос.

Министър д-р Р. Даскалов: От неприятности не се боим, стига да защитим законите на страната.

И. Ангелов (л): Да, но тези неприятности, г. Райно Даскалов — вие разбирате какво искам да кажа аз — имат значение за Бжлгария.

Министър д-р Р. Даскалов: За Бжлгария има значение да бждат запазени войнните закони, да нема никой да пречи на държавната власт. Това трябва да се знае от всекиго. Ясно е и категорично.

И. Ангелов (л): Не е важно Драган, Стоян или Петко, че ще бждат убити, но това има значение за цела Бжлгария. И ето защо ние се противопоставяме против искането на правителството да се обяви военно положение в Кюстендилския окръг и молим този законопроект да не бжде приет.

Председателстващ Г. Марков: Има думата народния представител г. Георги Минев.

Г. Минев (з): Г. г. народни представители! Законопроектът, с който сме сезирани тук да се обяви Кюстендилският окръг вжв военно положение, има своя зародил по дълбоко. Аз не мога да оправдая г. г. опозиционерите от блока, както и г. Ангелова, че защитават едно положение, като говорят, че ние трябва непременно да влезем в разбирателство с некакви си автономисти или федералисти. За бжлгарското правителство, за Бжлгария вжпрос за автономисти и федералисти не сжществуват. Той може да сжществуват в Македония, може да сжществуват в Гърция, но в Бжлгария не трябва да сжществуват. Бжлгария не е страната, която може да покровителствува автономистите или федералистите и да ги насочва в борбата им едини към други, защото тази борба може да бжде много пакостна за Бжлгария, която едвам сега се повдига на своите крака. Така гледайки на положението, ние тржсим злото малко по-далеч, тржсим корените му малко по дълбоко, и ще кажем на юния приятели, които се разпират с Македония, че немаат никаква работа в Бжлгария и че те не могат да вземат активно участие в нашите по-

литически борби, с нелегални средства да се мъчат да се налагат на правителството, на властта, да окупира, да обезоръжават, да дискредитират и администрацията, и правителството, и по такъв начин да поставят България в едно безизходно положение спремо своите съседи. Така гледайки на положението и виждайки още по-дълбоките корени, които се прозират, от първа необходимост е правителството да вземе всички законни мерки да възстанови своя авторитет и да запази своята лоялност с нашите съседни, защото ние не сме онази България, която за хатъра на няколко разпалени глави ще влезе в конфликт и във война с една съседна държава, . . .

Д. Георгиев (з): Какви „подкупени глави“.

Г. Минев (з): . . . още повече при едно положение, когато ние виждаме пред нас хора не с автономистически идеи, които да идат от некаква Македония. Дори и да идат от там, ние не ги оправдаваме, като гледаме и едно друго положение, че идат с некакви си блокарски идеи, какъвто е случаят в Неврокоп, дето блокарите казваха: „Другари автономисти! Гласувайте със черната бюлетина, никой е белата!“ Това автономисти ли сж, това борци за свободата на Македония ли сж, това борци за свободата на Тракия ли сж? Не. Това е ржката на една кървава реакция, която 40 години е смукала кръвта на българския народ, и като е паднала, днес се бори и гледа да използва юния нещастници, които сж зад пределите на България и които търсят спокойствие или начин за успокоение на съвестите си; те използват техните лични цели тук, за да създадат нещастие, за да създадат анархия в тази страна и посредством тази хора да могат да катурят властта и да се настоят. И едното и другото е осъдително. Осъдително и крайно възмутително е поведението на известни наши държавни органи, които, въпреки че имат дадена заловед, се примириха с положението да ги причакат там. Целта на нашето военно положение не е да накажем автономистите, а онези предатели, които заедно с тях се мъчат да подорнат авторитета на властта.

В. Мулетаров (к): Полицейското дознание не е свършено още.

Г. Минев (з): Аз правя предложение не да се спрема законпроектът, а да се разшири военното положение и към Петричкия и Софийския окръзи, за да могат да се намерят интелектуалните подбудители за тези нещастия, които се данесоха на България.

В. Мулетаров (к): Рибата се вмисрва от главата.

Г. Минев (з): Моля г. министър-председателя да има пред вид моето предложение.

Председателстващ Г. Марков: Има думата народния представител г. д-р Никола Сакаров.

Д-р Н. Сакаров (к): (От трибуната) Г. г. народни представители! Преди малко, при първото четене, нашия другар Стефан Димитров изложи нашето принципиално отношение към законопроектта. Обаче, от дебатите, които се развива след това, от това, което току-що говорих нашия колега Георги Минев, и от пререканията, които правих г. министъра на вътрешните работи, напалата се да вземем думата и по-конкретно върху начините, по които се мислят да се прилага военното положение, и върху начините, по които то вече започна да се прилага.

Първо, констатираме, че, с изключение на г. Иван Аптелов, който недвусмислено взема страна, и то в полза на движението на автономистите, което опонира на гледанието на партията, представлявана от него, говорившите от страна на блока не вземат позицията въобще по въпроса. Не казват нищо. Значи тук има или един опит чрез формалности да измамат и себе си и другите, или — което ние считаме че е факт — умислено се умалчават отношението към това движение.

С. Манов (к): Това е подозрително мълчание.

Д-р Н. Сакаров (к): Ние казахме в декларацията си от онзи ден нашето идейно отрицателно отношение против движението на автономистите. Това е една борба, която може да се води и в българска територия. Ние не бихме се в нищо обезпокоили, ако в България излезат ооновно органи,

какъвто е случаят със съществуващия в „Илинден“ или нему подобни или списание „Македония“, и започнат своята агитация. По нашите закони имат право да пишат, да правят митинги, да правят събрания, могат да говорят в полза на автономията на Македония. Това никои няма право да оспори. Ние, обаче, казваме: както в миналото, така и в настоящия момент считаме, че борбата за автономията на Македония — при образуването на специална държава и при условията, при които живее целият свет на капитализма днес и специално на Балканския полуостров — е тълма борба за утопия, която има реалния смисъл да доведе войни на Балканския полуостров. Това е нашето мнение. Автономистите мислят съвършено друго-яче. На тази почва може да се водят борби, водим ги и ще ги водим, всеки може да ги води — това не оспорваме. И ако правителството би пожелало да посегне върху органите на автономистите, върху дейците автономисти в България, които проповедват своята идея за автономия на Македония, и искат да повлияят върху възмения свет, да повлияят и на българското мнение, ние сме решителни противници на правителството в този момент.

С. Манов (к): Много верно!

Д-р Н. Сакаров (к): Обаче, ние искаме да знаем по кои съображения блока чрез своите двама оратори от радиокалите и демократите тази вечер не каза какво иска, не взема едно отношение по-не идейно да каже: защитаваме идеята им; ние мислим, че в България трябва да се работи за автономията на Македония, и да кажат даже, че те ако сж правителство, ще работят с всички средства на дипломацията и пр. за автономията на Македония, и да кажат, да го чуем: момента му е, по-добър момент от това нема. Защо не казват? Та мислите ли, че това е случайно? Това е именно умислен акт, това е техния страх за изпълване от онези подозрения и онези нишки, които се считат вече заловени, за техните стремежи да използват даже и идеята за автономия на Македония от автономистите за своето дело в България, за борба в България против властта, за техния власт, против комунистите и пр. Там е идеята на блока.

Но онова, което ние трябва да отбележим, то е, че от пререканията на г. министър Даскалов наистина се повтори онова, което бе казано миналия понеделник: ще преследваме, ще лоним, ще дадем всекому да стъпни на почвата на закона, ще тазим държавния преспект, авторитета му и пр. След тези думи в понеделник, какво видехме във вторник, в среда? Военния министър без конценция ли е, без директиви на външва политиката ли е? Отишъл човека в Кюстендил и преговаря с представителите на автономистите, които излиза вжн и съобщава на съседните: „Ние се погодихме с правителството, но пак не верваме на неговите обещания. Ние държим нашите нишки и ще видим какво ще изпълни то“. Искаме да знаем какво значи това? Не е ли това едно двуличие на правителството? Правителството в този случай не е ли двулично? Не ли то само се заканва? Не мисли ли то, прочее, да намери органи и средства, за да използва това движение, и мислят ли автономистите да станат оръдия на правителството? Не мислят ли правителството да намери други хора, които под булото на същите идеи, при взаимно изстребление, да станат господари на това движение? Не пада ли то в същото онова положение, в което се намира вече блока и днес със своите оратори? Пада. Ние искаме при тези условия да знаем впрочем от правителството към кого ще прилага то военното положение.

С. Манов (к): Към народа.

Д-р Н. Сакаров (к): Към кого, г. г. народни представители? Каза ви се, че автономисти вече нема, отидоха си, или шжж казват: „Прогонихме ги“. Добре, нема. Ако е верно, че автономисти в Кюстендилския окръг нема, не е ли ясно, че чрез режима на военното положение ще бъдат преследвани други, или автономисти, които сж в България, по идея автономисти, което ние не можем да одобрим, че имали това мнение, или — което е истината — ще се преследват просто гражданите на Кюстендилския окръг, и на първо място, естествено, онова многобройно трудящо се население, което сж комунистите.

Х. Ветовски (з): Даже и комунистите ще се преследват, ако арестуват околийския пачалник.

Д-р Н. Сакаров (к): Ако вам ви е зора (само, че сж били арестували вашия околийски началник, или че били подготвили вашия избегал окръжен управител, или че шили кафе заедно с вашият командант на града, или че се целували с вашия военен министър, то е лесна работа; въпроса тук е друг; въпросът е, че военното положение, има конкретно приложение: военно положение, г-да, значи, че военната власт разпорежда, прилага закони редовни и закони изключителни. Военното положение не е дело вчерашно; ние го живехме двете войни, живехме го непрекъснат режим; военното положение на първо място значи военно-полевия съдилища по конституцията, а на второ място значи, че сжщите командири, гарнизонни началници, ротни командири, дружинни командири, дежурни през нощта по поща, по дружини, по рота, ще упражняват властта в Кюстендилския окръг. По какво значи? По значи следното: че още онзи ден сте започнали не да тжрсите автономистите, които ги нема там, ами сте започнали да тжрсите, има ли некой гражданин случайно некоя ловджийска пушка, за да му я вземете, има ли некой гражданин некой барабанен револвер в джоба, за да му го вземете и него. Вие правите просто разоржаване на гражданите, вли от онова, което правехте по силата на гласувания закон по договора за мир, следователно, вие, г. г. народни представители, и вие, правителство, отнемате единствената способна сила да се защитава от всеки произвол на власта и дружи — това е народната маса. Как си позволявате вие да напразите това тжкмо когато фактически вие се обърнахте към земеделския народ и му казвате: вземи пушка, вземи тжршокоат и цепеница, ела да пазиш властта? Към кого ще се обърнете вие в Кюстендил утре, когато днес вие сте пратили там представители на военната лига да обезоржават и последния гражданин, да ви грабнат в София утре без гваци и да ви пратят по дявола. (Ржкоплескание от комунистите) Какво значи военно положение? Вземете го конкретно, г-да. Тези хора тук се радват, тези хора казват: нека обезоржат в своето безумие и последния работник, и последния селянин, за да можем ние утре, лежейки на цикувете на нашите верни блокери, блокарските офицери, които действуваха онзи ден там, с тех да извършим нашата роля. Недейте казва само фраза: „Ще решим, ще наредим закон, ще преследваме, ще гоним“. Това е нищо, когато нема конкретно съдържание в това нещо, г-да. Конкретното съдържание, прочее, е насочено против всеки едно течение, против онази преди всичко маса на комунизма в Кюстендилския окръг, която биде респектирана онзи ден и от автономистите. Какво мислите вие? Че ако автономистите, дошли в Кюстендил, немаха в себе си подозрението, че онази голема маса от комунистите в Кюстендилско, вли от блока, нема да им легне, те щеха да напразят чудесни. Автономистите, обаче, искаха, първо, да уважат, и като видяха, че тази маса ще пази правата си, те разбраха, че работата трябва да върви малко по-друго яче. Ито защо, г. г. народни представители, и властта, трябва да знае, че в случая, като не взема определена политика към автономистите и като е факт, че си е служила с всевъзможни организации, образувани и които щели да се образуват за борба против автономистите, за технико завладяване, а не за изместването им въобще, това правителство днес отива в другата крайност и просто ще оголи от към мощ окръга, ще оголи онзи народни маси, които единствено ще го пазят.

И подир това, г. г. народни представители, вземете следния факт още и кажете ми какво мисли правителството по самия въпрос, когато ние днес четем в неговия печат какво прави министър-председателя в Лозана: „Не сме, казва, поговорили ние за Македония това, което е писано“. Разбираме. Но, г. г. народни представители, вникнете хубаво в самите искания, с които се маневрира в Лозана, и вие ще видите духовното родство между автономисти и политиката на правителството. И ако правителството мисли да създава сега с това един вид своя оплот, може да го мисли. Какво четем ние по-нататък? — „Немаме такова организация. Заявяваме най-категорично, казва печата на властта, че ние не сме имали никога македонски организации, че лицето Паше Михайлов, което е действувало, никога нжт не е било опълченомощавано; ние не сме се месили в тези борби“ и пр. Е, г-да, ние не вземаме страна против идеята за автономията на Македония като идея, която може да се осъществи днес и сме сраствала, които искат автономистите, а поддържаеме, че самоопределението на македонския народ, че самоопределението на добруджанския народ, че самоопределението на тракийския народ в действителния смисъл на думата

може да бжде осъществено наистина, когато целия този блок на Балканския полуостров бжде федерация, и то, в днешното революционно време, федерация на социалистически републики. Ние, които мислим тжй, прибавяме: вие, г-да, не можете да откажете той спремек, който се проявява за завладяването на това движение. Това, което доведе до убийства в София, до убийства в Кюстендил, до арести в Кюстендил, до тжрсене на заложници, до тжрсене, за да вземат хора, които сж арестувани, е тжкмо това, което четохме във в. „Илиидеи“ вчера и във в. „Преторек“ онзи ден, като дело на македонското движение. При тези условия, накрая ние искаме да знаем правителството какво ще каже, след като вече е ясно, че то се бори изключително против населението на труда в Кюстендилския окръг, след като е ясно, че правителството нема вече друг обект там за военни съдилища, за преследване и за роля на командант, след като е ясно, че правителството суспендира там всичките граждански права без цел, без нужда и без смисъл, а още повече когато г. Георги Минев инспирира това да станело и за Софийския окръг и за Петричкия окръг. Нека стане и за Пловдивския окръг, нека стане за цяла България — въведете в цяла България военно положение! Против кого ще бжде насочено то? Против автономистите ли? Не, против народните маси, против революционния народ, против комунизма на първо място. И затуй тези (Соци центжра) ви ржкоплескат в душата си. Те чакат да забжркат тази работа още повече, да настане една гражданска война, в която, знайте по добре, комунизма ще застапе в своите редове безусловно, макар да ви предупреждава сам, че на тази почва ще трябва да изникне гражданска война, питаме тогава: ще джржи ли министжра при тези условия още на своя законопроект? Кого ще преследва той там? Ами да каже конкретно, да каже откровено, а не да говори общо за закон и за престиж.

С. Манов (к): Душничкия гарнизон е блокарски, той е в услуга на блока. Червената комуна, обаче, им пречи, вади им очите.

Д-р Н. Сакаров (к): аз искам да знаая: полицейско дознание се води сега — за какво? — да се установи, че гарнизона не се е съпротивлявал ли? За какво? За да се установи, че не е пролил кръв ли? Ама това го знае цел свет. Ако правителството мисли, че това е най-добрата неговя политикка, прекарасно. Ние не сме за проливане на кръв, още повече безцелно, безсмислено. Но питаме ние това правителство: с кои военни органи действува в Кюстендилския окръг, с кой военен команден персонал действува в Кюстендилския окръг? Това ли, че сте вземали един от тжршо и сте го пратили в Кюстендил? Койкото помагаше по-рано, че вземахте варненския окръжен управител и по-пратихте в Кюстендил, толкова ще помогне и това. А не е малка бедата от това, защото вие, хората от правителството, се стремите в тази мътна вода да обезглавявате своя революционен противник — комунизма. Това е на джнот. И добре е да се помни, че ние схващаме това, дие по допаждаме и не желаем по никак начин да си го обясняваме само с едно недоразбирание или с едно заблуждение на момента. Вместо да има в главите мътенница, нека да има яснота, нека да има светлина, нека се знае, че вие с тази крачка на военно положение откривате просто нова страница на реакционна замалка, на реакционна политика на правителството против гражданите, против трудящите се маси, против революционните маси, а в сжщност услугавате на военната лига, на блокарите за преврат, за предателство против България.

От комунистите: Верно! (Ржкоплескание)

Д. Попов (к): Нека това го знаят селските маси.

В. Мулетаров (к): Знаете ли, че в Душница началника на гарнизона вече обезоржавва патрулите на комуната? Имате ли известие вече?

Некой от земеделците: Вжоржавана ли е комуната?

В. Мулетаров (к): Не. Тя пази нощно време гражданите.

Председателстващ Г. Марков: (Звън) Има думата народния представител г. Григор Чешмеджиев.

Г. Чешмеджиев (с): (От трибуната) Г. г. народни представители! Въпроса за обявяване на Кюстендилския окръг във военно положение може би щеше да мине спокойно през Народното събрание, ако правителството излезеше да убеди по-голямото, че има важни съображения, че има условия, които налагат на правителството, което се грижи за охраната интересите на държавата, да вземе юният мерки, които иска да препоръча на местните органи там чрез обявяването на военното положение. Аз мисля, че правителството направи една грешка, дотогича не изясни, за какво иска да обяви Кюстендилския окръг във военно положение.

Х. Ветовски (з): Още ли не знаете това, г. Чешмеджиев?

С. Георгиев (з): Не чуваш ли за какво? Защото там има три власти.

Председателстващ Г. Марков (Звъни) Моля, г-да, дайте възможност на оратора да говори.

Г. Чешмеджиев (с): Каква налична опасност има в Кюстендилския окръг, която да убеждава вас, да убеждава и нас, че с обикновените средства на закона при едно нормално положение е невъзможно да се въдворят реда в Кюстендилския окръг? Ние знаем от ония обяснения, които се дадоха досега, че автономистите са се оттеглили, че тех ги няма в Кюстендилския окръг. И ако тези автономисти са се оттеглили, ако действително имали постигната такава спогодба, както това се съобщава, между тях и правителството, респ. военния министър, за да се оттеглят,

Министър д-р Р. Даскалов: Нищо подобно. Недейте приказва подобни неверни неща! За каква спогодба можете да говорите?

Г. Чешмеджиев (с): Така поне се пише.

Министър д-р Р. Даскалов: Така се пише в „Епоха“, която кове всички интриги.

Г. Чешмеджиев (с): „Епоха“ най-малко пише; другите вестници лишат това.

Министър д-р Р. Даскалов: Най-интригантския вестник е „Епоха“.

Г. Чешмеджиев (с): То не е важно сега: не е думата сега за „Епоха“; ние не съждам сега тук „Епоха“, а вас.

Ако действително тези автономисти са се оттеглили, да се обявява Кюстендилския окръг във военно положение е действително абсурдно. Защото вие не имате да ни убедите, че има размирици в Радомирско, в Дулишко и в Кюстендилско, създадени от местното население, за да се налагат тези изключителни мерки, които са свързани с идещата за военно положение. И да ви кажа право, може би е прав г. д-р Сакаров — какви сведения има той от Кюстендилския окръг, не знам — като казва, че ако вие така, без да дадете тия съображения и без да убедите Народното събрание, че са навсякога тия изключителни мерки, ги вземете, ще остане да тълкуват блокарите, че тези мерки се вземат против тех, да тълкуват комунистите, че тези мерки са взети против тех, да тълкуват македонците там, че тези мерки се вземат против тех; да тълкуват всеки разнообразно и по своему да обяснява тези мерки, които вземат. А тук това своеобразно схващане и тълкуване съображенията на правителството говори, че същинските съображения на правителството са неясни, неопределени.

Ние днес четем в „Земледелско знаме“, че автономистите били искали главата на министър-председателя, главата на министъра на вътрешните работи и главата на председателя на Камарата — поне главния редактор на „Земледелско знаме“, Калъчев, го пише! И той тайнокрай даже декларира в статията си: „Ей Богу, казва, клъня се, че аз ви казвам самата истина“, и се е подтиснал отдолу. Какво иска да каже правителството? Има ли действително нещо опасно, наистина ли е поставена в опасност и главата на министър-председателя, и главата на министъра на вътрешните работи и тая на председателя на Народното събрание? Ако това, както се пише в „Земледелско знаме“, е горе-долу правдоподобно

или вероятно, или истинско, ако тая опасност я има главно и ако вие ще искате с обявяването на военно положение в Кюстендилския окръг да пазите тия три глави, кажете — може би ще убедите Народното събрание. Защото аз, напр., който съм принципниален противник на военното положение, ако действително правителството би казало, че нападат София, че идат автономисти, че утре цялата страна може да бъде хвърлена в хаос и в анархия, най-малко бих си мълчал, не бих гласувал, поне бих се въздържал и бих оставил свободно да се прокара такъв законопроект, за обявяване страната или известен район във военно положение. Но убедете ги. Дайте доказателства, изяснете положението, обяснете какво има, какво става в България?

Тък както хвърят тези работи, да се съобщава, че влезли автономисти и излезли, дали били ултиматум за пет дни, за 15 дни, за 25 дни, имало черен списък с имената на тия или ония видни, известни, от земеделските кръгове, лица — това го съобщават вашите хора, това го пишат вашите вестници — вие сами създавате действително едно положение на паника, едно положение на чрезмерна тревога и аз ви казвам, че никога не може да се чувства спокойно за утрешния ден! Може би комунистите са прави, като ви казват, че вие подготвяте една атмосфера, за да вземете изключителни мерки против тех.

Д-р Н. Сакаров (к): В цела България.

Г. Чешмеджиев (с): ... може би блокарите са прави да ви кажат, че вие подготвяте една атмосфера на страх от автономистите, за да поставите цялата страна в изключително положение, за да преследвате по-спокойно и с по-малко аргументация пред закона, пред прокурорите, пред съдилищата, защото поставяте да действуват воляните съдилища, за да съдите блокарите, за да съдите широките социалисти, за да съдите комунистите, за да съдите цялата страна! Ако това е намерението ви, кажете го, да се знае!

С. Манов (к): А ако не ви го кажат?

Г. Чешмеджиев (с): Но аз мисля, г. г. народни представители, че ние така да гледаме на тези работи, които станаха напоследък, е опасно, е лекомислено, е рисковано. И най-добре ще знаят онези, които са на министерската маса, най-добре ще можете да знаете и вие (Сочи земеделците), ако поискате те да ви осветлят напълно по всички тия събития, които стават в Кюстендил, по всичките тия събития, които стават в страната, по всичко това и особено какво ехо има в чужбина от всичките тия събития. И ако вие бъдете осветлени напълно, и ако Парламентът бъде осветлен напълно, аз сметам, че тия ваш законопроект за обявяване Кюстендилския окръг във военно положение ще бъде сметен за един абсолютен лялугав; той е толкова нищожен, че не заслужава за него да се дебатира, той е един законопроект, с който — безразлично дали ще го гласувате или нема да го гласувате — нито спокойствие ще създадете, нито хаоса ще избегнете, нито анархията ще предотвратите.

Но има нещо друго, което не е в законопроектите; има нещо друго, което не е в малките ви или големи закони, в изключителните мерки, които вие ще вземете — то е да се спадните с достатъчно самообладание, да погледнете на положението трезво и спокойно и да решите един по-голям въпрос от тези, които сте решавали до днес: лодни ли сте с повече самообладание, с повече разум и спокойствие да управлявате, или в досегашния път на управление вие ще продължавате да излагате големите интереси на страната?

Това е въпроса.

Председателстващ Г. Марков: Понеже нема други записани, прекратявам дебатите и давам думата на г. министъра на вътрешните работи.

Министър д-р Р. Даскалов: Г. г. народни представители! Не мислех да вземам думата, но начина, по който се развива дебатите, ме накара да кажа и аз няколко думи. Вам е известно, г. г. народни представители, че днешното правителство беше заставено да управлява страната твърде дълго време във военно положение. Вие знаете колко правителството се стараяше това военно положение да бъде колкото се може по-леко понасяно от правдивите. И то беше достигнало по едно време до

такова положение, че едва се чувствуваме, докато най-после през февруарий или март т. г. . . .

Министър Н. Томов: 4 февруарий.

Министър Р. Даскалов: Да, през февруарий т. г. — военното положение и цензурата беха вдигнати и се надевахме, че ще можем да тръгнем из един нов път и да не се говори у нас вече за военно положение и за цензура. Но развиха се нещастните събития в Кюстендил. И менше ме ме изненадва, че аз виждам тук, в Парламента, хора от центъра, които одобряват това движение, които му симпатизират, които държат благосклонен поглед към него; менше ме изненадва, че те стоят на дясното на това движение. Каквото и да се говори, колкото и да се отрича то, един ден историята ще открие напълно връзката между блока и това движение. Във всеки случай тези нещастни и нежелателни събития изложиха твърде много спраната, изложиха твърде много нейното вътрешно спокойствие, защото развиха една народна душа. И прав беше оратора на комунистите, Стефан Димитров, който ви каза, че народа се вдигна. Това е верното. И аз ви казвам: че ако бъде съдено на нашата страна да минава през нови подобни бури, вие ще се убедите, че всички ще се вдигнат като един, за да защитят своето правителство, защото народът е решен да брани своите свободи от посягателствата откъдето и да идат те. Но тия нежелателни събития повредиха твърде много на България и в нейната външна политика, защото в един момент, когато министър-председателя на България представлява нашата страна и апелира към съвестта на европейските народи и пред техните представители в Лозана да дадат на България териториален излиз, нему просто се каза, че в това време в наша територия ние не можем да имаме спокойствие и ред. Въпреки всичко това, казвам, България успе да защити пред външния свет своята права кауза. Министър-председателя на България и другите делегати в Лозана правят усилия да отхвърлят тая сепса, която падна върху нашата страна благодарение на Кюстендилските събития, дължими на един зъл гений, който в един такъв решителен момент — решителен за българската политика, за българския народ и за българското племе — хвърли България в едно толкова болезнено вътрешно състояние. И ето защо аз очаквах тук от тая трибуна, да чуя громките порицания на българския народен представител, независимо от коя страна и да изхожда той, да излезе и да заяви категорично, че той осъжда и активните и фактическите дейци на това дело, инсепараторите и конспираторите му и всички опия, които имат пръст в него. Но за големо съжаление на българския народ, той е изпратил народни представители, които тук, от трибуната на този Парламент, искаха да оправдаят това движение, искаха да му дадат едно свършено мащър значение — на случаен инцидент, на инцидент, дължим на това, дето там имало некаква си лоша администрация или една администрация, която не могла да се справи с некакви престъпници. Да се нападне един град на една страна, която иска да живее в мир, в неутралитет, която не иска да се меси в вътрешното положение на другите държави, една страна, която е поку-що излезла от войните, която едва е сгрела кръвта да не пече от пещ, на която рабите още не са превазали, една страна, която иска да излезе от положението на войни, за да може да живее спокойно и да чери своите рани, и в той момент да бъде хвъртена в една такава опасност вътрешна и външна и да не чуете вие в този Парламент да се порицае това движение, това е и срамно, и осъждателно. Тези именно събития накарват правителството да вземе мерки, за да запази страната; за да я запази от един нов подобен евентуалност. Немаме никакво желание да влошаваме положението на българските граждани; напротив, заявяваме тук, че това военно положение ще трае толкова, колкото е най-необходимо. Но и при това военно положение свободите на гражданите не ще бъдат нарушени; заявявам това, че ние по никак начин не желаем да измъчваме българския гражданин, бил той в Радомир, в Дупница или в Кюстендил.

Т. Ценов (к): Сега разоржават кюстендилските граждани, г. министре!

Министър д-р Р. Даскалов: Но целта е една: да не се повторят един подобни евентуалности у нас, един

подобни размирици да не се появят, а същевременно да се издирят било органите на властта, било трети или четвърти, които в действителност имат некаква виновност.

В. Мулетаров (к): Топалджиков и г. Томов ще наредят тази работа.

Д-р Н. Сакаров (к): Тези, които правят следствието, г. министре, правят съвсем противното.

Министър д-р Р. Даскалов: Г. г. народни представители! Засега се тук македонския въпрос. И аз ще кажа няколко думи по него, за да не се претъркува, че ние тук мълчим, че ние не сме си изказвали мнението по този въпрос. Тук аз чух от г. г. комунистите, които искаха да кажат, че правителството немало мнение по този въпрос.

В. Мулетаров (к): За автономията на Македония!

Министър д-р Р. Даскалов: Вам е известно, г. г. народни представители, че Земледелския съюз има ясен възглед по този въпрос, и не от днес, и не от вчера — той е от години, от десетилетия. В борбите, които води Земледелския съюз за своето развитие и за своето най-после настъпване в тази страна, той изтъкваше своето гледище по въпроса на българското племе извън нас. Ние именно с всичкият жар в миналото, преди войните, поддържахме, че България трябва да пригърне принципа на автономията на поробените български покрайнини. И ние с всички сили се борихме против политиката на старите партии, политиката войниственна, империалистична, политиката на завладяване, политиката на разкъсване, политиката, която уби автономията на Македония. И менше ми е чудно, как биха могли истински автономисти, които действително искат свобода, свобода на поробените, да имат в своите редове хора, привърженици на опия, които убиха автономния принцип в неговата целост? Но и опия, които се явяват като автономисти, ние ги знаем кои са. Те в миналото беха оръдия на старите партии; и днес те са техни жалки оръдия. В миналото те беха оръдия на цар Фердинанда. Знаете вие хората, знаете и имената им. Във време на войната те беха оръдия на всички партии, които искаха разпокъсване и завладяване. И ето защо истинските труженици за свободата на поробените български покрайнини са били само в редовете на Земледелския съюз. Земледелския съюз именно е издигнал и издига принципа за свободата на малцинствата — защото туй е изразен този принцип в мирните договори. А България е принудена днес да изпълнява мирните договори, да ги защита и да се мъчи да живее в мирни и добри отношения със своите съседи. Ние го казахме и друг път, казахме то и сега от трибуната на Обществото на народите, от трибуната на международните конференции: ние не ще престанем да се борим за потъпканите права на малцинствата и да искаме да им се даде синовен живот, да им се даде свобода на верата, свобода на езика, свобода на просветата. Ето защо нашия възглед по този въпрос е свършено ясен и нема защо той да има повече нужда от осветление. Ние не можем да позволим да има в нашата страна хора, да има груби политически или неполитически, легални или нелегални или каквито и да бъдат, които искат да се борят против законно-установената държавна власт и да излагат войнишки авторитет, нейния престиж, и то в момент, когато тая държавна има най-големия интерес от мир, от престиж, от авторитет.

Ето защо, при това положение на нещата, аз мисля, че това военно положение, което ще искаме да създадем и създаваме, е една абсолютна необходимост. В миналото ние сме били против него, както и днес сме против него. Ние заявяваме, че то не ще трае нито час повече, отколкото е абсолютно необходимо.

В. Мулетаров (к): На кого ще предадете това население там — на тези, които предадоха Кюстендил, на българите? Не е ли верно това?

Министър д-р Р. Даскалов: Не се безпокойте, г. г. народни представители! Населението, както живее в продължение на 2—3 години необезпокоявано от това военно положение, не ще бъде обезпокоявано и сега.

Аз не мога да се сжтлася с предложението на народния представител г. Георги Минев — да обявим и другите

окожази във военно положение. Правителството не желае да разшири това военно положение; правителството желае да го намали, да го оправличи. Но възможно е да се яви такава нужда и аз ви предлагам следния текст: (Чете)

Член единствен. Обявява се целия Кюстендилски окръг във военно положение, което да трае дотогава, докато Министерският съвет със специално постановление реши вдигането му изцяло или по части.

„Възлага се на Министерския съвет, в случай на нужда, да разшири военното положение и в съседни окръзи или части от тях“.

В. Мулетаров (к): Значи, и Петричкия окръг.

Министър д-р Р. Даскалов: Моля да бъде приет този законопроект.

В. Мулетаров (к): Ами военният министър нема ли да ни каже какъв славен поход е направил към Кюстендил?

Председателстващ Г. Марков: Моля. Ще гласуваме законопроекта за обявяване целия Кюстендилски окръг във военно положение. Които приемат заглавието на законопроекта, моля, да вдигнат ръка. Министърство, Събрание прие.

Моля г. секретаря да прочете член единствен.

Д-р Н. Сакаров (к): В Дупница не дават събрания, в Пловдив — също, в Кюстендил — също, позиви не дават, вестници не позволяват — чудна работа!

Министър д-р Р. Даскалов: Още една дума искам да кажа. Говори се, че тук щели да бъдат преследвани македонците. Нищо верно нема в това, г-да. В България има стотини хиляди македонци, които живеят в тази страна, които изкарват своята прехрана по мирен начин и никой не мисли да преследва хората, които живеят в тази страна и се съобразяват със законите в нея. Повори се само за ония, които съвразмирници или които съвзвръщили престъпления спрямо законите.

В. Мулетаров (к): Утре автономистите ще почнат произволите и тогава пак ще кажат: Топалджиков е виновен. Ще видим какво ще правим.

Секретар Х. Ветовски (з): (Чете)

„Член единствен. Обявява се целия Кюстендилски окръг във военно положение, което да трае дотогава, докато Министерския съвет със специално постановление реши вдигането му.“

„Наспоящият закон има действие от 6 декември 1922 г., 6 ч. след пладне.“

Председателстващ Г. Марков: По член единствен има направени следните предложения . . .

П. Каратодоров (р): Има направено едно ново предложение от г. заместника на министър-председателя, което наистина още не се е приело, но във всеки случай се модифицира и се иска да се разширят или съществено да се дадат права на Министерския съвет да разшири военното положение, когато намери за нужно. Но това трябва да се кажат няколко думи. По е нещо ново.

Министър д-р Р. Даскалов: Само ако би станало нужда.

Председателстващ Г. Марков: Имате думата.

П. Каратодоров (р): Г. г. народни представители! Когато говорехме по принцип по законопроекта, ние изтъпахме, че във военно положение, тогава, когато властта пожелае да наруши законите и да управлява по каприз и по настроение, особено у нас, всекога тя си присвоява големи права и големи привилегии. Това, което става от няколко дни насам, по което изказахме своите мисли и критики, ни достатъчно убяждава, че властта у нас и без военно положение, когато иска да бъде безскупулна и да не защита установените закони, може да извърши маса насиллия, може да извърши големи престъпления, особено спрямо неприятни ней лица и политически противници. И, следователно, от тази гледна точка, когато знаем, как изобщо процедура администрацията, тогава, когато желае да тормози известно общество или полити-

ческо течение, аз не съм много смутен, че г. министър на вътрешните работи иска да се гласува член единствен от законопроекта, който днес се разглежда така, както напоследък го модифицира. Но въпреки това, мене ми се стъва, след всички тези декларации, които току-що се направиха от г. министър Райко Даскалов, новите прерогативи, които той желае да се дадат на Министерския съвет, сам да решава в моменти, когато трябва да се разшири зоната на военното положение, съвършено не се оправдават. Той каза, а и по-рано, преди него, от разните декларации от страна на разните министри и от изявленията, направени през официозната преса, знаем, че в Кюстендилско е всичко спокойно, всичко е омиротворено. Когато бe поставен въпросът, има ли нещо уговорено от страна на някои представители на официалната власт и оная организация, с която той представлява конференция, отговори ми се с ирония, че нищо подобно не съществува и правителството не е искало по никакъв начин да влиза в споразумения и в договорни отношения с подобна власт. Заключението, г. г. народни представители, от тази декларация ще може да бъде освен едно — че властта е успела в Кюстендилския край да вдвора този ред, който се налага от гледна точка на държавните интереси и от гледна точка на авторитета на властта, толкова много защитава и поддържа от известно време от г. министър Райко Даскалов. И поради това у нас се повдига въпроса: защо това е така, какъв смисъл има военното положение в Кюстендил? По това говорихме. Щом в Кюстендил и в Кюстендилско съвздадени сравнително нормални отношения, къде съвзрещите да искате wie сега непременно района на военното положение да бъде разширен?

Некой от земеделците: Ако стане нужда.

П. Каратодоров (р): Не се изтъква никъде от г. министъра на полицията, не се изтъква от никой член на кабинета, че в съседните на Кюстендил и Кюстендилския окръг райони, били те градове, били те села, били те цели поселения и окръзи, съществуват днес-ваднес или имат перспектива да се породят известни движения от характер, които налагат военното положение. Погав аз не мога да разбера, защо е това искали на г. министъра на полицията и защо се дава една такава неограничена власт на министерския кабинет, особено когато се намираме в момент, когато ще започнат политическите борби?

Некой от земеделците: Вие все за избори мислите!

П. Каратодоров (р): Аз не мисля за избори и за избори не говорих, когато излезох преди малко да дебатирам по този въпрос. Не ме прекъсвайте!

Г. г. народни представители! Не трябва да си правим никаква илюзия. От всичко това, което преживехме през агитационния период около 19, независимо от това, дали ние сме прави или не, дали нашата кауза заслужава порицание от народа или не; от всички тези работи, които наблюдавахме и по които и досега не ни е дадена възможност да се извадим по тези изстъпления на властта, особено на публичната власт, на администрацията, на явните и тайните агенти, които се бежа самозабравящи до такава степен, че тормозеха гражданството и не му даваха възможност да прояви своята суверенна воля; от всичко това, което характеризира изобщо пресията на администрацията около изборите и през време на изборите, ние знаем колко е опасно да дадем на една власт, която обича да се самозабравя, и това неограничено право да обявява маса големи райони от България във военно положение. Ако при едно сравнително нормално положение може да се създаде такъв политически режим, че ние, народните представители, да не можем да се явяваме в нашите собствени колегии, не защото нашите избиратели не искат да ни чуят, но защото подставени хора искат да разстройват събрания; ако представителите на полицията на г. Даскалова в с. Кнежа, известният Шекеров, се явява с още пашка води тълпата в събрание и го разтурва и след това с едно цинично безсрамие иде при мене да ме пита: „Как ще се явя пред моя шеф, когато моята пашка е строщена от борба в тия събрания?“, ако всичко това — и маса още други случаи можеха да се изнесат, ако нашата интерпелация беше съложена на разглеждане — става в един обикновен предиизборен период, то всеки от вас знае как администрацията ще използва едно разширено военно положение, когато наблизат изборите за

окръжни съветници. Тези избори сж извънредно важни, защото от тези окръжни съветници, според изявленията на г. министра на полицията, ще се избират бъдещите съдии за съдебна така наречените погромници, според вас, и на политическите водачи от центъра, според нас. И аз смятам, че най-малко г. министъра на полицията, най-малко г. министъра на войната, които дадоха да се разбере, че авторитета на властта е сравнително повдигнат, е сравнително възстановен и че в тези крайща, които беа доскоро центрове на легални и нелегални движения, почти всички страсти сж се успокоили, тези министри, казвам, имат основание да искат да им дадем това право, което може да бжде извънредно опасно за свободите на българските граждани, особено в настоящия предизборен период. Ето защо аз решително се обявявам против това разширение, което иска г. министъра на полицията.

Председателстващ Г. Марков: Ще гласуваме. По член единствен г. министъра на вътрешните работи прави следното предложение: (Чете) „Първата алинея да се допълни с думите „изцяло или по части“. След това следва друга алинея: (Чете) „Възлага се на Министерския съвет, в случай на нужда, да разшири военното положение и в съседни окръзи или части от тях“. По-нататък следва другата алинея.

Н. Пждарев (д): Според чл. 73 от конституцията алинея последна, това не може да стане.

Председателстващ Г. Марков: Които приемат това предложение на г. министра, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Които приемат член единствен, заедно с току-що приетото предложение на г. министра, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, законопроекта се приема на второ четене.

Д-р Н. Сакаров (к): Макар че е тъмно и не се знае дали има кворум.

Председателстващ Г. Марков: Моля. Ясно е, светло е като бел ден. 46 на 30.

За утре ще имаме ли заседание?

Министър д-р Р. Даскалов: Предлагам утре да има заседание.

Председателстващ Г. Марков: Г. министъра на вътрешните работи прави предложението утре да имаме засе-

дание. Които приемат това предложение на г. министра, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема. Заседанието се вдига за утре, сж следния дневен ред.

Г. Минев (з): Първа точка от дневния ред да бжде доклад на пролетарната комисия.

П. Каратодоров (р): Нашата интерпелация исгаме да се постави на разглеждане.

Председателстващ Г. Марков: Поставена е.

П. Каратодоров (р): Поставена е на двадесета точка. Ако ще искате да си играем, то е друга работа. Но може г. министърът има ангажмент . . .

Министър д-р Р. Даскалов: Имах най-полемо желание тая вечер да се разгледа вашата интерпелация. Надеявам се утре да можем да ви дадем думата.

П. Каратодоров (р): Как ще дадете думата, когато тя е поставена на т. 20 от дневния ред?

Министър д-р Р. Даскалов: Нищо. Ще прередим.

Председателстващ Г. Марков: За утре дневния ред ще бжде следния:

1. Трето четене на законопроекта за обявяване на целия Кюстенински окръг във военно положение;

Второ четене законопроектите:

2. За окръжните съвети;
3. За изменение и допълнение на закона за отчуждаване на земята за държавна, окръжна и общинска нужда;
4. За тютюна;
5. За изменение и допълнение на закона за продаване на държавни гори в Станимашка околия от 1911 г. и т. н., както е днешния дневен ред.

Съобщавам на г. народните представители, че е постъпил от Министерството на вътрешните работи законопроект за разрешаване на Софийския окръг да сключи заем в размер на 5.000.000 л.

Този законопроект се раздаде на г. г. народните представители и за утре ще бжде поставен на дневен ред като т. 12.

Които приемат този дневен ред за утре, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Заседанието се вдига за утре.

(Вдигнато в 8 ч. 5 м. вечерта)

Подпредседатели: $\left\{ \begin{array}{l} \text{Г. МАРКОВ.} \\ \text{Н. МАЛЕВ.} \end{array} \right.$

Секретари: $\left\{ \begin{array}{l} \text{И. ВЪЛКОВ.} \\ \text{ИВ. ГЕТОВ.} \\ \text{СТ. ДАСКАЛОВ.} \end{array} \right.$

Началник на Стенографското отделение: Т. ГЪЛЪБОВ.